

ДІЯЛЬНІСТЬ КП УКРАЇНИ ПО ПОЛІПШЕННЮ ЖИТЛОВО-ПОБУТОВИХ УМОВ ТРУДЯЩИХ У 1956—1961 РОКАХ**(За матеріалами Харківської, Полтавської, Сумської областей)***О. О. Шопов*

Комуністична партія Радянського Союзу протягом всієї історії існування радянської держави приділяла і приділяє велику увагу поліпшенню житлових умов трудящих. Загальна площа житлових будівель в містах і робітничих селищах зросла з 180 млн. кв. м у 1913 р. до 668 млн. кв. м у 1956 році¹.

На початок 1956 р. в середньому на одну людину припадало по Харківській області 5,4 кв. м², Полтавській 5,1 кв. м³, Сумській 4,9 кв. м⁴ житлової площі.

Зроблено було багато, проте житлове будівництво щодо темпів розвитку серйозно відставало від інших галузей народного господарства, не задовольняло потреби зростаючого міського населення. Це наочно видно на прикладі Харкова, населення якого збільшується з кожним роком. Якщо у 1945 р. в місті було 245 тис. чоловік, у 1950 р.— 680 тис., то у 1956 р.— більше як 877 тис. чоловік⁵.

У 1956 р. в черзі на одержання квартир тільки у м. Харкові нараховувалось 5972 родини⁶. Однак це була лише частина тих, що потребувала житла, це були ті громадяни, які працювали на підприємствах і в установах, де проводилось житлове будівництво. У Полтавській області на 1 вересня 1957 р. в містах і робітничих селищах 50 тис. чоловік зовсім не мали житлової площі⁷. Не кращим виявилось становище і в Сумській області.

Отже, потреба в житлі в цих трьох областях була дуже велика.

¹ Народное хозяйство СССР в 1956 г. Статистический ежегодник. Москва, 1957, стор. 177.

² Народне господарство Харківської області. Статистичний збірник. Харків, 1965, стор. 74. Підрахунок автора.

³ Партархів Полтавського обкому КП України (далі Полтавський облпартархів), ф. 15, оп. 1, спр. 2125, арк. 13.

⁴ Народне господарство Української РСР в 1959 році, стор. 11, 421. Підрахунок автора.

⁵ Партархів Харківського обкому КП України (Харківський облпартархів), ф. 69, оп. 30, спр. 5, арк. 13.

⁶ Там же.

⁷ Полтавський облпартархів, ф. 15, оп. 1, спр. 2125, арк. 13.

Чому в нашій країні протягом тривалого часу житлова проблема залишається такою гострою?

По-перше, тому, що Радянська влада одержала від царської Росії злиденну спадщину — відстале господарство, низький життєвий рівень населення.

По-друге, тому, що наша країна зазнала великих втрат житлового фонду в роки першої світової, громадянської і Великої Вітчизняної воєн.

Тільки протягом другої світової війни німецько-фашистські загарбники цілком або частково знищили понад 1710 міст і селищ, 70 тис. сіл, зруйнували близько 70 млн. кв. м житлової площі, понад 25 млн. чоловік повністю були позбавлені притулку¹.

В Харківській області повністю було зруйновано 1544 будинки загальною площею 1 860 217 кв. м і частково — 2466 будинків (3 719 688,8 кв. м)². У Полтавській області фашисти знищили понад 500 тис. кв. м³ і в Сумській — понад 380 тис. кв. м житла⁴.

Житлова проблема в СРСР докорінно відрізняється від житлової проблеми в експлуататорському суспільстві, бо у нас вона має тимчасовий характер. Комуністична партія завжди ясно бачила перспективи розв'язання житлової проблеми, розуміючи під цим різке поліпшення житлових і культурно-побутових умов життя трудящих нашої країни.

До другої половини п'ятдесятих років наша партія не мала можливості швидкими темпами розвивати житлове будівництво.

Тільки гігантське зростання економічної могутності Радянського Союзу дало можливість Комуністичній партії поставити у 1957 р. велику і благородну мету — розв'язання житлової проблеми. Тоді ми вже могли збільшити капіталоукладення в житлове будівництво. Була створена матеріально-технічна база житлового будівництва, високого розвитку досягла техніка, склалась і зміцніла постійна армія будівників.

Розв'язання житлової проблеми стало одним із центральних питань діяльності партії і всіх її організацій.

Величезне значення для розвитку житлового будівництва має XX з'їзд КПРС. Він накреслив як одне з найважливіших завдань корінне поліпшення житлових умов трудящих.

Виконуючи рішення XX з'їзду КПРС, ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР 31 липня 1957 року прийняли постанову «Про розвиток житлового будівництва в СРСР»⁵, в якій були вказані конкретні шляхи розв'язання цієї проблеми. Головною умовою прискорення темпів житлового будівництва, як вказується у названій постанові, є широка індустріалізація усіх виробничих процесів, спорудження жител силами укрупнених спеціалізованих будівельних організацій. Крім того, партійні організації і партійні кадри повинні підвищити відповідальність за житлове будівництво.

24 серпня 1957 року з'явилась постанова ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР «Про розвиток житлового будівництва на Україні»⁶. Згідно з цією постановою обсяг державного і індустріального житло-

¹ Директивы КПСС и Советского правительства по хозяйственным вопросам. т. 4, стор. 749.

² Харківський обласний державний архів, ф. Р-5185, оп. 1, спр. 30, арк. 3.

³ Полтавський облпартархів, ф. 15, оп. 1, спр. 2070, арк. 7.

⁴ Партархів Сумського обкому КП України (Сумський облпартархів), ф. 4, оп. 30, спр. 2, арк. 36.

⁵ Директивы КПСС и Советского правительства по хозяйственным вопросам. т. 4, стор. 748.

⁶ «Правда України», 25 серпня 1957 р.

вого будівництва на 1956—1960 рр. для Харківської області встановлювався в розмірі 2869 тис. кв. м¹, для Полтавської — 949 тис. кв. м² і для Сумської — 759 тис. кв. м³.

У відповідності до постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР, а також постанови ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР, бюро Сумського обкому КП України і виконкому обласної Ради депутатів трудящих 13 вересня 1957 р.⁴, Полтавського обкому 23 вересня 1957 р.⁵ і Харківського обкому 28 вересня цього ж року⁶ поставили перед партійними, радянськими, господарськими, профспілковими організаціями, науковими установами своїх областей конкретні завдання по дальшому розвитку житлового будівництва. Для їх успішного розв'язання, наприклад, бюро Харківського обкому КП України визнало необхідним:

Поліпшити керівництво житловим будівництвом.

Спрямовувати виробничу і політичну активність трудящих на удосконалення виробництва і впровадження нової техніки і технології, на виконання і перевиконання державного плану житлового будівництва.

Покінчити з настроями благодушності та безгосподарності, глибоко вивчати досягнення кращих вітчизняних і закордонних будівництв і на цій основі підвищити продуктивність праці, прискорити темпи будівництва житла. Виховувати радянських людей в дусі морального кодексу будівника комунізму.

Комуністи подбали перш за все про те, щоб грандіозні завдання в галузі житлового будівництва, що були поставлені партією, дійшли до свідомості кожного робітника і службовця області.

Збори партійного активу областей визнали необхідним привернути увагу усіх городян, мобілізувати всіх комуністів на виконання плану житлового будівництва.

Міськкоми партії провели велику роз'яснювальну та організаційну роботу серед комуністів, комсомольців, будівельників і широкої громадськості. Для цієї мети були використані радіо, телебачення, обласні та районні газети.

Обкоми КП України детально вивчали роботу більшості міських і районних партійних організацій по керівництву житловим будівництвом. Результати цього вивчення обговорювались на пленумах або засіданнях бюро обкому.

Так, на засіданні бюро Харківського обкому заслуховувались звіти Комінтернівського, Дзержинського, Орджонікідзевського та інших райкомів партії, на території яких велось масове житлове будівництво.

Обком КП України запропонував Комінтернівському райкомові партії на місці подавати дійову допомогу парторганізаціям будівництв у поліпшенні партійно-організаційної і масово-політичної роботи, правильно поєднувати політико-масову роботу з розв'язанням конкретних виробничих завдань. Це рішення обговорювалось на Пленумі Комінтернівського райкому партії. Обговорення мало характер ділової розмови, під час якої виявились недоліки будівництва, що заважали підвищити рівень будівельних робіт.

На VIII Пленумі Полтавського обкому КП України 23 вересня 1957 р. було ухвалено постанову «Про дальший розвиток житлового

¹ Харківський облпартархів, ф. 2, оп. 99, спр. 21, арк. 13.

² Полтавський облпартархів, ф. 15, оп. 1, спр. 2125, арк. 17.

³ Сумський облпартархів, ф. 4, оп. 30, спр. 40, арк. 157.

⁴ Там же.

⁵ Полтавський облпартархів, ф. 15, оп. 1, спр. 2070, арк. 7.

⁶ Харківський облпартархів, ф. 2, оп. 82, спр. 56, арк. 22.

будівництва і завдання обласної партійної організації»¹, яка стала бойовою програмою для всіх комуністів у справі розв'язання житлової проблеми в області.

Виконуючи цю постанову, Кременчуцький міськком партії добре налагодив роботу будівельних організацій, особливо тресту «Кременчукпромжитлобуд»², який з року в рік став перевиконувати план житлового будівництва. У роботі парторганізації цього тресту було багато повчального. Його партком на чолі з Глущенком В. Н. велику увагу приділяв організаційній і ідеологічній роботі, посиленню партійного прошарку серед бригадирів, майстрів, прорабів, начальників дільниць. 60% комуністів працювали безпосередньо на будівельних майданчиках³. Тут добре була налагоджена робота комісій партійного контролю, що допомагало активно викривати недоліки в роботі і швидко їх усувати. Партійному комітетові тресту велику допомогу подавав міськком партії і особисто її секретар тов. Барвінський К. Н. Руками будівельників цього тресту тільки у 1961 р. споруджено понад 30 тис. кв. м житлової площі, 2 загальноосвітні школи, 3 дитячих садки⁴.

Значна робота в цьому напрямку була проведена і Сумським обкомом і міськкомом партії. У 1957 р. план по спорудженню жител був виконаний на 122%⁵.

У 1960 р. темпи житлового будівництва на Сумщині значно знизились. Обласні і міські комітети партії сміливо виявили причини цього.

На засіданні бюро Харківського обкому КП України 18 лютого 1961 р. було заслухано доповідь «Про підсумки виконання плану житлового будівництва за 1960 р. і заходи по забезпеченню виконання плану 1961 р. раднаргоспом і міськвиконкомом».

Бюро відмітило вкрай незадовільну роботу голови раднаргоспу т. Соїча, його заступника т. Конішевського, начальника управління будівництва т. Лижкевича, а також керуючих трестами тт. Краснопольського, Буданцова, Гарбуза та інших⁶, які не забезпечили виконання державного плану житлового будівництва.

Управління будівництвом раднаргоспу свій річний план виконало на 85,2%, тобто у 1960 р. трудящим області було надано 26 тис. кв. м житлової площі. А порівняно з попереднім роком вони дістали жител на 171,1 тис. кв. м менше⁷.

Чому так сталося? По-перше, раднаргосп і керівники трестів не вжили дійових заходів, щоб забезпечити об'єкти необхідними будівельними матеріалами і технікою.

По-друге, облвиконком допускав велику розпорошеність коштів. Кошти на будівництво житлових будинків були розосереджені у 116 замовників. 43 організації здійснювали будівництво, 9 проектувало. Тому в будівництві на Харківщині застосовувалось понад 15 типових проектів⁸, а в Полтавській області — 25 типових проектів⁹ житлових будинків. Це вимагало великої кількості деталей та конструкцій дуже різномірних типорозмірів.

¹ Полтавський облпартархів, ф. 15, оп. 1, спр. 207, арк. 7.

² Там же, спр. 2361, арк. 55.

³ Там же, ф. 3, оп. 1, спр. 3, арк. 79.

⁴ Полтавський облпартархів, ф. 15, оп. 1, спр. 207, арк. 39.

⁵ Сумський облпартархів, ф. 4, оп. 32, спр. 8, арк. 50.

⁶ Харківський облпартархів, ф. 2, оп. 108, спр. 25, арк. 11.

⁷ Народне господарство Харківської області. Харків, 1965, стор. 74. Підрахунок автора.

⁸ Харківський облпартархів, ф. 2, оп. 108, спр. 18, арк. 26.

⁹ Полтавський облпартархів, ф. 15, оп. 1, спр. 2070, арк. 11.

По-третє, керівництво раднаргоспу будівельних трестів, партійні і профспілкові організації будівництва не надали належного політичного значення питанню житлового будівництва.

Бюро вказало начальнику управління будівництва раднаргоспу і керуючим трестами на виявлені недоліки і попередило їх про персональну відповідальність за виконання державного плану житлового будівництва у 1961 році¹.

Обкоми і міськкоми партії разом з раднаргоспами вжили ряд заходів по зміцненню будівельних організацій кадрами. З цією метою обком партії виніс рішення про збільшення в два рази кількості житла, що виділялося будівельникам².

Внаслідок реконструкції комбінату будівельних матеріалів № 3 і Курязького заводу, що освоїли випуск виробів із піносілікату, істотно збільшилась можливість житлового будівництва.

Крім вищезгаданих, обласний комітет партії вжив ще цілий ряд заходів для зміцнення бази будівельної індустрії. Перш за все, потужність заводів збірного залізобетону була збільшена на 380 тис. куб. м на рік³.

Обком партії відзначив, що крупнопанельне будівництво в країні з кожним роком ставало більш масовим, а харків'яни продовжували зводити будинки із цегли.

Ленінградські будівельники розробили нову форму будівництва — домобудівний комбінат. Для вивчення їх методу Харківський обком партії відряджає в Ленінград групу будівельників. Друга група їде до Москви. Досвід будівельників Москви та Ленінграда був вивчений, узагальнений. Були вироблені конкретні пропозиції по його здійсненню у Харківському раднаргоспі.

В березні 1960 року в Харківському обкомі партії обговорювалося питання про перспективи крупнопанельного будівництва.

Було вирішено створити в Харкові домобудівний комбінат⁴.

Для організації його роботи обком партії відряджає кращих комуністів-будівників: робітників, техніків і інженерів, в тому числі майстра будівництва М. А. Логвинова — головним будівником комбінату; І. П. Долженкова — головним конструктором; П. С. Савчука — головним технологом, Н. П. Панкратова — головним механіком та інших⁵.

З перших днів роботи комбінату там була створена партійна організація, яка активно допомагала адміністрації у керівництві цим складним господарством.

У серпні 1961 року Харківський домобудівний комбінат почав випуск і монтаж житлових будинків із крупних панелей⁶.

9 вересня 1961 р. на бюро Харківського обкому обговорювалось питання про виконання Харківським раднаргоспом постанови партії і уряду.

Бюро зазначило, що будівництво житлових будинків, як і раніше, не забезпечено матеріалами і робітниками. Праця робітників організована погано, тому продуктивність її низька. Простої машин, механізмів і автотранспорту досягають 20%⁷.

¹ Харківський облпартархів, ф. 2, оп. 108, спр. 2, арк. 236.

² Там же, спр. 3, арк. 100.

³ Харківський облпартархів, ф. 2, оп. 107, спр. 27, арк. 12.

⁴ Там же, арк. 13.

⁵ М. И. Кононцов, Дома на конвейере, Харьков, 1965, стор. 28.

⁶ Харківський облпартархів, ф. 2, оп. 107, спр. 27, арк. 12.

⁷ Там же, оп. 108, спр. 44, арк. 24.

Раднаргосп не приділяв належної уваги житловому будівництву і організаторську роботу часто підміняв засіданнями. Не було і достатнього контролю за виконанням рішень раднаргоспу.

Обком партії зобов'язав раднаргосп поліпшити керівництво житловим будівництвом, для чого треба: виділити всі необхідні будівельні матеріали; встановити суворий контроль за своєчасною доставкою на будівельний майданчик конструкцій, деталей та ін.; розробити і впровадити добовий графік доставки будівельних матеріалів і ведення робіт¹.

Для мобілізації комуністів на поліпшення житлового будівництва 10 листопада 1961 р. обком партії провів збори обласного партійного активу, на які запросив актив будівельних трестів. На зборах були викриті причини відставання в житловому будівництві і вказані шляхи виправлення недоліків².

Отже, внаслідок того, що увага Харківського обкому, міськкому і райкомів до питань житлового будівництва значно збільшилась, керівництво первинними партійними організаціями поліпшилось, зросла авангардна роль комуністів на будівництвах.

Немало було зроблено в цьому напрямку також Полтавським і Сумським обкомами партії. Проведена робота дала свої позитивні наслідки. Темпи житлового будівництва значно збільшились. Це видно на прикладі Харківського домобудівного комбінату № 1.

Пройшло небагато часу, і колектив робітників та інженерно-технічних працівників під керівництвом парторганізації домогся того, що став одним з провідних домобудівних комбінатів Союзу. Передовий досвід ДБК-1 вивчають і переймають будівельники інших міст нашої країни.

Якщо п'ятиповерховий цегельний будинок споруджується три-чотири місяці, то крупнопанельний — один-два місяці і в один-три рази менше потребує робітників. Середня вартість одного квадратного метра житлової площі при цегельному будівництві — 150 крб., крупнопанельному — 128 крб., а на передових комбінатах — 98—110 крб. Собівартість одного квадратного метра на харківському ДБК-1 — 91,8 крб.³

Весь колектив ДБК-1 охоплений творчим поривом. Він шукає, знаходить, використовує все нові резерви виробництва.

З теплою говорять тут про комуніста В. С. Плахотіна, Героя Соціалістичної Праці, заслуженого будівельника України, який очолює бригаду комуністичної праці. Бригада монтажників Плахотіна першою почала монтаж крупнопанельних будинків.

Члени бригади молодь, майже всі вони вчаться в школах робітничої молоді, в технікумах та інститутах. В бригаді хороша дисципліна, висока продуктивність праці і немає плінності кадрів. Ця бригада з місяця в місяць, з року в рік перевищує виробничий план.

Бригадири інших бригад: Н. Ф. Лукашенко, Н. І. Нечипуренко, А. І. Марченко — вихованці В. С. Плахотіна. У В. С. Плахотіна вони були простими монтажниками, потім ланковими. Завдяки таким людям комбінат став провідним у будівельній справі. Його продукція визначає кількість і якість будівництва, від нього залежить конструкція, архітектура, темпи зведення і економіка будинку⁴.

¹ Харківський облпартархів, ф. 2, оп. 107, спр. 44, арк. 26.

² Там же, спр. 18, арк. 23.

³ Поточний архів ДБК-1. Плановий відділ. Річні звіти.

⁴ М. И. Кононцов. Дом на конвейере, стор. 53.

Таким чином, в результаті наполегливості обласних, міських, районних і первинних організацій, усіх комуністів і будівельників темпи житлового будівництва значно підвищились.

Роки	Збудовано житлової площі, тис. кв. м			
	Харківська область	Полтавська область	Сумська область	Разом
1956	318,1	53,2	51,9	423,2
1957	540,7	100,3	82,6	723,6
1958	769,1	118,3	126,4	1023,8
1959	926,6	138,0	137,3	1201,9
1960	755,5	136,0	134,0	1025,5
1961	780,5	166,0	103,0	1049,5
Всього	4090,5	711,8	635,2	5447,5

Дальший розвиток житлового будівництва в Харківській, Полтавській і Сумській областях йде по шляху широкого впровадження великих блоків і панелей, що створило реальні умови для швидкого розвитку житлового будівництва, для виконання завдання, поставленого в Програмі партії: «Розв'язати найгострішу проблему піднесення добробуту радянського народу — житлову проблему»¹.

¹ Програма Комуністичної партії Радянського Союзу. Держполітвидав УРСР, Київ, 1961, стор. 82.

ДО ПИТАНЬ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ УКРАЇНИ НА РЕВОЛЮЦІЙНИХ І ТРУДОВИХ ТРАДИЦІЯХ (1961—1965 рр.)

В. П. Южакова

В. І. Ленін вчить, що революційні традиції повинні служити маяком у справі виховання мас. Шість десятиріч тому він писав, що «молодим робітникам потрібен досвід старих борців проти гноблення й експлуатації, борців, які провели багато страйків, брали участь в ряді революцій, умудрені революційними традиціями і широким політичним кругозором»¹.

Важливість виховання молоді на революційних і трудових традиціях зростає в період будівництва комунізму, бо в цей час формується нова людина, долаються традиції, що віджили чи відживають, посилюються також спроби буржуазної пропаганди посіяти серед молоді нігілістичні настрої, невіру у велику життєвість ідеалів соціалізму й комунізму. Зростає вона ще й тому, що підрастаючі покоління все більше віддаляються в часі від героїчного минулого народу, який забезпечив під керівництвом Комуністичної партії перемогу соціалістичної революції, докорінні перетворення у суспільно-економічному, соціально-політичному і духовному житті радянських людей.

Якщо врахувати, що половину населення нашої країни складають люди віком до 26 років², то легко зрозуміти, що вони не можуть знати на практиці про класову боротьбу, про безробіття, національну дискримінацію, безправ'я й приниження простої людини.

Виховання на революційних і трудових традиціях є основою основ ідеологічної роботи. Партія з перших днів заснування комсомолу надавала цьому питанню неабиякого значення. У період, що розглядається, XXII з'їзд КПРС та червневий (1963 р.) Пленум ЦК КПРС підкреслили важливість виховання юнаків і дівчат «на героїчних традиціях революційної боротьби, на прикладах самовідданої праці робітників, колгоспників, інтелігенції, на великих ідеях марксизму-ленінізму»³.

Особливу увагу цьому питанню приділив VIII Пленум ЦК ВЛКСМ (грудень 1965 р.), який заслухав звіти про роботу комсомольських організацій Білоруської РСР та Івановської області по вихованню молоді на революційних, бойових і трудових традиціях радянського народу. Рішення Пленуму ЦК ВЛКСМ зобов'язували комсомольські організації країни звернути найсерйознішу увагу на цей бік виховної роботи.

¹ В. І. Ленін. Твори, т. 11, стор. 362.

² «Комуніст», 1968, № 3, стор. 10.

³ Матеріали XXII з'їзду КПРС. Держполітвидав, Київ, 1962, стор. 113.

Під керівництвом партійних організацій на Україні протягом останніх років виробилися різноманітні форми виховання на прогресивних традиціях: проведення «днів революційних і трудових традицій», вшанування робітничих династій, зустріч представників різних поколінь, посвята у робітники, екскурсії по історико-революційних місцях тощо. Широко практикується проведення тематичних конференцій і вечорів, присвячених революційним і трудовим традиціям заводів, районів, міст. На ряді підприємств комсомольці розпочали писати історію своїх організацій.

Всіляко вдосконалюється робота мережі комсомольської політичної освіти. Аналіз її програм показує, що в них за роки семирічки розширюється матеріал, що характеризує прогресивні революційні і трудові традиції радянського народу. Особливо зростає вивчення цього матеріалу у зв'язку з організацією в 1965 р. гуртків «Кругозір», «Молодь і суспільний прогрес», «Наш лєнінський комсомол», політичних клубів «Глобус», «Батьківщина», «Прометей».

Про великий масштаб залучення юнаків і дівчат до мережі комсомольської політичної освіти свідчить те, що у 1965 р. 315 тис. молоді Української республіки навчалася у гуртках «Кругозір», 180 тис. відвідували семінарські заняття за тематичним планом «Молодь і суспільний прогрес», слухачами «Університету молодого марксиста» було 23 тис. чоловік¹. Комсомольські організації республіки постійно виховують молоде покоління на прикладі життя і революційної діяльності В. І. Леніна, вчать юнаків і дівчат жити і працювати по-лєнінському. Традицією комсомолу стало повсюдно відзначати день народження та інші дати, пов'язані з іменем В. І. Леніна.

Виконуючи рішення XXII з'їзду КПРС, партійні організації Харківської області стали більше вникати у діяльність комсомолу, дбати про зростання його активності, про посилення ідейного впливу комсомолу на молодь. Питання комсомольської роботи, виховання молоді частіше виносяться на обговорення бюро, пленумів райкомів, обкому і міськкому КПУ.

У багатьох районах Харківської області створено постійно діючі лекторії «Лєніністи». Цікаво і змістовно такі лекторії працювали в Орджонікідзевському, Куп'янському та інших районах області.

Останнім часом в ідеологічній роботі комсомольських організацій з'явилася і така дійова форма, як лєнінські уроки. Вони завоюють все більше місця, допомагають молоді серйозно працювати над вивченням творів В. І. Леніна. Регулярно такі уроки проходять на підшипниковому заводі. Один з них мав тему: «В. І. Ленін — друг, вчитель молоді». Пропагандисти І. І. Майоров та Ф. Я. Гранкін підібрали багатий матеріал про життя й діяльність В. І. Леніна, вузькоплівкові фільми тощо. Перед молодими робітниками виступали старі комуністи П. В. Колєсников та Ф. Г. Єрмаков, які неодноразово зустрічалися з В. І. Леніним².

Сучасний рівень ідеологічної роботи вимагає використовувати у вихованні молоді найрізноманітніші форми.

Особливе місце у вихованні на традиціях належить Раді ветеранів комсомолу Харківщини. Створена вона при обкомі комсомолу. Активну діяльність розпочала з 1962 р. Очолює її кілька років підряд Григорій Олексійович Лоза, невтомний комсомольський друг, людина з більшовицьким серцем і комсомольським вогником. До Ради ветеранів входять комуністи Харкова І. М. Шпорхун, Ф. А. Зайцев, А. А.

¹ «Комсомольское знамя», 17 грудня 1965 р.

² Поточний архів Харківського ОК ЛКСМУ. Довідка відділу пропаганди й культурно-масової роботи, 1966 р., травень.

Ляхов, П. П. Свідло, В. П. Аушев, А. І. Кравченко, С. К. Казанцев, П. А. Ярошенко та багато інших¹.

Вони часто бувають на підприємствах, у колгоспах, школах, вузах і технікумах, виступають перед молоддю з яскравими розповідями про славне героїчне минуле, про грізні роки громадянської війни, не легкі дні боротьби з класовим ворогом, про трудові подвиги на перших радянських будовах.

Діяльність Ради ветеранів комсомолу не обмежується проведенням зустрічей з юнаками і дівчатами, розповідями про героїчне минуле. Ветерани здійснюють велику організаційну роботу, внаслідок чого актив ветеранів комсомолу збільшився з 300 до 3000 чоловік². Велику допомогу у проведенні цієї роботи обласній Раді подали районні комітети партії.

Обком комсомолу і обласна Рада ветеранів, готуючись до святкування 50-річчя Радянської влади, взялися за створення музею історії комсомолу Харківщини. За ініціативою Ради ветеранів організовано агіт-автобус ім. героя громадянської війни В. Минайленка. У перший рейс вирушили делегат III з'їзду комсомолу І. М. Шпорхун та І. В. Колодяжний. Разом з ними виїхала агіткультбригада інституту культури й мистецтв. Перші комсомольці Харківщини розповіли про участь молоді у громадянській війні, про її героїзм і самовідданість, про ватажків комсомолу, про зустрічі з В. І. Леніним. Пристрасні й емоційні бесіди знаходять жвавий відгук у широких мас молоді. На кожній зустрічі з ветеранами комсомолу у колгоспах «Прогрес», ім. К. Маркса, ім. В. І. Леніна Вовчанського району було від 500 до 700 чол.³

Партійні і комсомольські організації Харківської області особливо уваги у вихованні молоді надають походам по історичних місцях. У першому Всесоюзному поході комсомольців і молоді по місцях революційної, бойової і трудової слави радянського народу, що відбувся 1965 р., взяло участь близько 50 тис. харків'ян⁴. У 1966 році ЦК ВЛКСМ вирішив продовжити всесоюзний похід, присвятивши його 25-річчю розгрому гітлерівців під Москвою⁵. Комсомольці заводу ім. Малишева організували 28 походів по місцях героїчних боїв Радянської Армії, з'ясували багато подробиць героїчних боїв Харківських дивізій. Під час походів було зібрано великий фактичний матеріал. Його використали при оформленні виставок. За виконану роботу комсомольці нагороджені дипломом III ступеня Всесоюзного штабу походів по місцях бойової слави. І, звичайно, нагорода, одержана у священній фортеці-герої Бресті, була не лише підсумком зробленого, а й символом вірності молоді традиціям батьків, символом вічної народної пам'яті героям⁶.

Молодь Харківщини у 1965 р. здійснила 1850 походів, з них 460 за межі Харківської області. Всього в походах взяли участь майже 90 тис. чоловік. За цей час юнаки і дівчата Харківщини виявили понад 400 невідомих героїв, встановили понад 80 пам'ятників, обелісків і меморіальних дошок, упорядкували 250 місць поховання, 50 партизан-

¹ Поточний архів Харківського ОК ЛКСМУ. Матеріали про роботу Ради ветеранів комсомолу, 1965 р.

² Там же.

³ Поточний архів Харківського ОК ЛКСМУ. Довідка відділу пропаганди і культурно-масової роботи, 1966 р., жовтень.

⁴ Поточний архів Харківського ОК ЛКСМУ. Стенограма XVII Харківської обласної комсомольської конференції, 8 лютого 1966 р., стор. 15.

⁵ Постанова Бюро ЦК ВЛКСМ від 5 лютого 1966 р. У збірнику постанов ЦК ВЛКСМ (січень — грудень) 1966 р. «Молода гвардія», 1967.

⁶ Поточний архів Харківського ОК ЛКСМУ. Інформація відділу пропаганди і культурно-масової роботи ЦК ЛКСМУ від 6 березня 1966 р.

ських землянок і стоянок, понад 600 пам'ятників і обелісків, склали близько 900 описів походів¹.

Газета «Ленінська зміна», орган Харківського ОК ЛКСМУ, писала, що «Тиждень пам'яті героїв» став традиційним. Протягом 2—9 травня 1967 р. на Харківщині було проведено близько 2500 походів, у яких взяло участь близько 200 тис. комсомольців і молоді. За цей час відкрито 52 пам'ятники, 17 обелісків, близько 100 меморіальних дошок².

Добре розуміючи важливість виховання підростаючого покоління на революційних і трудових традиціях, багато партійних, профспілкових і комсомольських організацій Харківщини створюють музеї і музейні кімнати на промислових підприємствах, у колгоспах, радгоспах і школах.

Знайомлячись з історією промислових підприємств, молодь проникається ідеалами старших і заявляє про свою рішучість боротися за щасливе майбутнє, свято зберігати і примножувати традиції своїх батьків. У книзі відгуків заводу ім. Малишева такий запис: «Ми, молоді робітники механічного цеху, дякуємо своїм старшим товаришам за великий внесок у революційну боротьбу. Познайомившись з експонатами музею, ми говоримо: «Нам є у кого вчитися, з кого брати приклад»³.

У школах області створено близько 50 музеїв і залів, де зібрані матеріали про життя і діяльність В. І. Леніна, майже в кожній школі оформлено ленінські куточки. Музеї, які є важливим засобом військово-патріотичного виховання учнів, створені у 75 школах м. Харкова⁴. Так, школа-інтернат № 1 має музей Героя Радянського Союзу гвардії капітана В. І. Лопатіна, школа № 136—музей Героя Радянського Союзу гвардії генерал-лейтенанта П. Д. Говоруненка, школа-інтернат № 3—музей І. І. Бакуліна, колишнього секретаря підпільного обкому партії⁵.

У кожного покоління свій внесок у будівництво нового суспільства. Внесок нашої молоді — це наполеглива праця в цехах, на будовах, у лабораторіях і студентських аудиторіях. Подвиг старшого покоління продовжується сьогодні. Революційні і трудові традиції тісно взаємопов'язані і служать єдиній меті — вихованню ідейно переконаних, свідомих будівників комунізму.

Комсомольські організації області широко використовують різноманітні форми трудового виховання. Це свята праці, першої зарплати, присвоєння кваліфікації, розряду, свята передачі молодим робітникам верстатів, інструментів, що ними користувались ветерани праці, це також і вечори вшанування передовиків виробництва тощо. Такі заходи виховують у багатьох юнаків і дівчат гордість за свій завод, колгосп, колектив.

Хорошу школу виховання, трудове загартування дістає молодь у колективах комуністичної праці. У 1963 р. 150 тис. юнаків і дівчат, або 80% усієї трудящої молоді, що працювала на промислових підприємствах області, брали активну участь у змаганні за це високе звання. У складі колективів, які здобули його, нараховувалось понад 40 тис. чоловік⁶.

¹ Поточний архів Харківського ОК ЛКСМУ. Довідка відділу пропаганди і культурно-масової роботи, 1966 р.

² «Ленінська зміна», 21 червня 1967 р.

³ Рух за комуністичну працю та виховання нової людини. «Прапор», Харків, 1965, стор. 84.

⁴ Постанова II Пленуму Харківського міськкому ЛКСМУ від 24 березня 1966 р.

⁵ Поточний архів Харківського ОК ЛКСМУ. Інформація відділу пропаганди і культурно-масової роботи ЦК ЛКСМУ, 6 березня 1966 р.

⁶ Поточний архів Харківського ОК ЛКСМУ. Пр. № 2 засідання Пленуму Харківського пром. ОК ЛКСМУ від 10 травня 1963 р.

Найважливішою умовою трудового виховання молоді є залучення її до громадської роботи. Участь юнаків і дівчат у народних дружинах, у роботі органів народного контролю, у Радах депутатів трудящих, у комсомольському прожекторі прищеплює почуття борця, господаря своєї країни.

Якщо у березні 1963 р. на Україні було 250 тис. «прожектористів», то через 9 місяців їх кількість зросла більше ніж удвічі і на початок 1964 р. становила 573 тис.¹ На 8-му Державному підшипниковому заводі (Харків) надійною зброєю молодих дозорців-прожектористів стала дошка «3 фотоапаратом по заводу»².

Справжній колективізм, взаємодопомога виховуються в праці. Бригада комуністичної праці, очолювана Риммою Юрковською (панчішна фабрика), після зміни у повному складі вийшла на будівництво. Відроблені години були записані Тетяні Коровченко і Тетяні Бражник³. Дівчата мали поселитися в гуртожитку, що будувався, а допомогти будівельникам не могли через хворобу.

Сприяє вихованню молоді створення на багатьох заводах, фабриках, в колгоспах «Книги вічної слави». Першими удостоїлися честі бути занесеними у «Літопис трудових справ комсомолу України у семиріччі» комсомольсько-молодіжні колективи, очолювані Ів. Пономарем, делегатом XXII з'їзду КПРС (завод ім. Малишева), Кімом Свириденком (ХТЗ), Іваном Макаренком (ХТГЗ), Раїсою Циндрівною (фабрика ім. Тінякова). ЦК ЛКСМУ присвоїв їм звання «Найкращий колектив у республіці»⁴.

Справжньою школою виховання комуністичного ставлення до праці стали молодіжні недільники — масова форма участі юнаків і дівчат у трудовій діяльності на громадських засадах. Такою діяльністю було і будівництво, і збирання металобрухту, і озеленення.

У 1966 р. комсомольці Дзержинського району м. Харкова висадили 26 тисяч дерев і близько 120 тис. кущів, комсомольці Педагогічного інституту і «Дніпросталі», інституту радіоелектроніки та «Промбуд-проекту» закінчили спорудження Павлівської греблі на річці Лопань, працювали на будівництві нових асфальтобетонних доріг, житлових масивів Павлового поля, розчистили район джерела мінеральних вод⁵.

Зльоти і наради ударників комуністичної праці, алеї передовиків виробництва, фотографування біля комсомольського прапора, вечори трудової слави — все це забезпечило гласність змагання.

Значний досвід по вихованню молодих робітників на трудових традиціях нагромадили молодіжні клуби м. Харкова «Юність» (ДК будівельників), «Супутник» (ХЕМЗ), «Ровесник» (ДК ім. Ілліча), «Вірні друзі» (ДК залізничників), «Юність» (8 ДПЗ) та інш.⁶.

XXIII з'їзд КПРС не тільки підбив підсумки господарського будівництва, а й поставив перед комсомольськими організаціями завдання виховувати на революційних і трудових традиціях молодь. Поліпшення роботи комсомольських організацій по вихованню молоді на революційних і трудових традиціях великого значення надавали XV з'їзд ВЛКСМ і XX з'їзд ЛКСМУ.

¹ Ю. І. Терещенко. Участь комсомолу України в боротьбі за виявлення і використання резервів виробництва. «Український історичний журнал», 1966, № 9, стор. 100—103.

² «Народжені життям». «Молодь», Київ, 1964, стор. 39.

³ ПАХО, ф. 14, оп. 1, спр. 913, арк. 66.

⁴ Там же, спр. 979, арк. 8.

⁵ Зб. «Культурно-освітня робота», вип. 4, Харків, 1967, стор. 133—138.

⁶ Поточний архів Харківського ОК ЛКСМУ. Довідка відділу пропаганди і культурно-масової роботи, 1966 р.

ПАРТІЙНЕ КЕРІВНИЦТВО СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ ПРОМИСЛОВОСТІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ (1962 — 1963 роки)

О. Г. Пруцков

Після ХХІІ з'їзду КПРС керівна роль партії в радянському суспільстві значно підвищилась. Програма КПРС визначає основні причини, які ведуть до зростання ролі партії: зростання масштабів і складності завдань комуністичного будівництва, піднесення творчої активності народних мас, залучення нових мільйонів трудящих до управління державними справами і виробництвом, дальший розвиток соціалістичної демократії, підвищення ролі громадських організацій та ін.¹

ХХІІІ з'їзд КПРС вніс значний вклад у творчий розвиток марксистсько-ленінського вчення про партію, про шляхи поліпшення політичної, організаторської ролі партії у керівництві народним господарством. На партії лежить відповідальність за керівництво всіма сторонами життя суспільства, за долю країни. Враховуючи складність і різноманітність боротьби нашої партії за розвиток соціалістичного суспільства, В. І. Ленін писав, що «без партії, залізної і загартованої в боротьбі, без партії, що користується довірям всього чесного в даному класі, без партії, що вміє стежити за настроєм маси і впливати на нього, вести успішно таку боротьбу неможливо»².

Перше завдання партії, вчив В. І. Ленін, — переконати трудящі маси у правильності своєї політики, вміти «практично організувати» їх творчу активність, ініціативу і мобілізувати роботу всіх організацій партії і держави на виконання політичних і державних завдань.

Нині особливого значення набуває організація практичної роботи по втіленню в життя економічної політики партії — створення матеріально-технічної бази комунізму на основі дальшого розвитку продуктивних сил, удосконалення соціалістичного способу виробництва, розвиток технічного прогресу і науково обгрунтованого керівництва народним господарством.

Партія приділяє постійну увагу питанням розвитку спеціалізації промисловості, як найважливішому факторові розвитку технічного прогресу. В Програмі КПРС вказується: «Розвиток спеціалізації і кооперування, а також доцільне комбінування споріднених підприємств — одна з найважливіших умов технічного прогресу і раціональної організації суспільної праці. Виробництво однотипної продукції

¹ Програма Комуністичної партії Радянського Союзу. Держполітвидав УРСР, К., 1961, стор. 119.

² В. І. Ленін. Твори, т. 31, стор. 26.

слід зосередити переважно на великих спеціалізованих підприємствах, передбачаючи найбільш раціональне їх розміщення»¹.

Спеціалізація відкриває широкий простір для впровадження прогресивного потокового і конвейерного виробництва, яке являє собою вищу форму технічного прогресу, із здійсненням предметної і особливо подетальної спеціалізації. При широкому кооперуванні підприємств створюються необхідні передумови для комплексної механізації і автоматизації виробничих процесів, для різкого підвищення економічної ефективності капітальних вкладень, відкриваються найбагатші можливості збільшення випуску продукції без затрат на нове будівництво. Роль спеціалізації у створенні матеріально-технічної бази комунізму випливає із лєнінських вказівок про нерозривний зв'язок її з ростом продуктивності праці. В. І. Ленін, характеризуючи економічне значення спеціалізації виробництва, вказував: «...для того, щоб підвищилась продуктивність людської праці, спрямованої, наприклад, на виготовлення будь-якої частинки всього продукту, треба, щоб виробництво цієї частинки спеціалізувалось, стало окремим виробництвом, що має справу з масовим продуктом і тому допускає (і викликає) застосування машин і т. ін.»².

Керуючись лєнінськими вказівками щодо вдосконалення форм господарського керівництва, рішеннями XXII з'їзду партії і листопадового (1962 р.) Пленуму ЦК КПРС, Харківський обком партії разом з партійними організаціями і господарськими керівниками розробив заходи по дальшій спеціалізації промисловості на найближчі 3—5 років. У розробці і узагальненні пропозицій брало участь понад 2 тисячі спеціалістів, партійних працівників і господарських керівників.

19 березня 1963 р. Секретаріат ЦК КПРС заслухав доповідь першого секретаря Харківського промислового обкому партії тов. Г. І. Ващенко «Про роботу Харківського промислового обкому КП України по виконанню постанови листопадового (1962 р.) Пленуму ЦК КПРС про дальший розвиток спеціалізації промисловості»³.

Секретаріат ЦК КПРС відзначив, що, виконуючи історичні рішення XXII з'їзду КПРС, Харківський промисловий обком КП України провів значну роботу по спеціалізації і кооперуванню виробництва в ряді галузей промисловості. За ініціативою обласної партійної організації була проведена спеціалізація підприємств тракторобудування, електромашинобудування, моторобудування, створені заводи по виробництву вузлів, деталей і виробів міжгалузевого призначення. Внаслідок перерозподілу продукції, яка випускається, між підприємствами тракторної промисловості Харківської області та інших районів країни було організовано 12 спеціалізованих підприємств, в тому числі крупний моторобудівний завод «Серп і молот» з високим рівнем автоматизації і механізації виробництва, заводи пускових двигунів, насосів, радіаторів, гільз, поршнів та інших вузлів і деталей.

Спеціалізація дозволила збільшити протягом одного року випуск нових дизелів в 1,7 раза, знизити трудомісткість їх виготовлення на 26%, дозволила припинити в 1962 р. виробництво тракторних дизелів на Харківському тракторному заводі ім. Орджонікідзе, а в 1963 р. — зняти з виробництва дизелі на Волгоградському тракторному заводі.

¹ Програма Комуністичної партії Радянського Союзу, Держполітвидав, К., 1961, стор. 65.

² В. І. Ленін. Твори, т. 1, стор. 82.

³ Партархів Харківського обкому КП України, ф. 10924, оп. 2, спр. 18, арк. 124.

Здійснення цієї операції забезпечило у 1966 р. збільшення випуску тракторів на цих заводах удвічі¹.

У постанові Секретаріату ЦК КПРС визначені шляхи і засоби дальшого розвитку спеціалізації і кооперування промисловості, що є великою допомогою з боку ЦК КПРС Харківській обласній партійній організації. Питання про спеціалізацію промисловості, особливо основної її галузі — машинобудування, обговорювалось на IV пленумі Харківського промислового обкому КП України 17 жовтня 1963 р. Воно було одним з найважливіших питань у роботі обласної партійної організації цього періоду.

Тільки за перші чотири роки семирічки на 46 машинобудівних заводах були здійснені конкретні заходи по спеціалізації виробництва, упорядкуванню номенклатури продукції, яка виготовляється, концентрації випуску однотипних виробів. На 13 підприємствах була проведена подетальна спеціалізація, на 97 заводах і фабриках сконцентровано виробництво однотипної продукції. Закрито 46 нерентабельних, слабо механізованих цехів і дільниць². Після постанови IV пленуму Харківського обкому КП України по проведенню спеціалізації промисловості і розробці заходів, обком, міськком, райкоми партії і партійні організації організували практичне їх здійснення.

У Московському, Орджонікідзевському, Комінтернівському райкомах партії і партійних комітетах підприємств створені і успішно працюють на громадських засадах комісії, що контролюють виконання заходів по спеціалізації. На багатьох підприємствах були проведені місячники громадського огляду спеціалізації, розроблені і широко обговорені на партійних і робітничих зборах конкретні плани і пропозиції по дальшому розвитку внутрізаводської спеціалізації, типізації і уніфікації машин, вузлів і деталей. Найважливіші з цих заходів включені до загальних планів технічного прогресу на підприємствах на найближчі роки.

Багато з намічених заходів успішно здійснені. Так, у 1963 р. організовані нові спеціалізовані підприємства: на базі заводу швейних машин створено інструментальний завод № 1, на базі заводу «Ліс-маш» — інструментальний завод № 2. Ремонтно-механічний завод став базою для спеціалізованого заводу по виготовленню засобів механізації і автоматизації виробничих процесів. Одночасно ліквідоване нерентабельне виробництво електродів на підприємствах «Електроважмаш», тракторному ім. Орджонікідзе та електромеханічному. Проведена робота по укрупненню і спеціалізації дрібних і дублюючих продукцію підприємств легкої, текстильної і меблевої промисловості, внаслідок чого кількість підприємств в цих галузях скоротилась з 60 до 37³.

Московський райком партії організував глибоке вивчення матеріалів XXII з'їзду і наступних Пленумів ЦК КПРС, були проведені партійні, комсомольські та профспілкові збори. Тільки на партійних зборах виступило 1168 комуністів, які внесли близько 3000 цінних пропозицій. На їх основі райком партії і партійні організації підприємств розробили конкретні заходи, спрямовані на спеціалізацію промислових підприємств, виявлення нових резервів, збільшення випуску продукції. Так, завод «Серп і молот» перетворений на крупне моторобудівне спеціалізоване підприємство. Технічну рекомендацію заводу

¹ Партархів Харківського обкому КП України, ф. 10924, оп. 2, спр. 8, арк. 224.

² Партархів Харківського обкому КП України, ф. 10924, оп. 1, спр. 14, арк. 237.

³ Партархів Харківського обкому КП України, ф. 10924, оп. 2, спр. 14, арк. 238.

контролювали Харківський обком, міськком і Московський райком партії. На заводі постійно працював штаб обкому КП України по будівництву і реконструкції заводу. Спеціалізація дозволила докорінно змінити організацію і технологію виробництва, різко підвищити випуск уніфікованих дизелів.

У звітній доповіді XXIII з'їзду Комуністичної партії України член Політбюро ЦК КПРС, перший секретар ЦК КП України тов. П. Ю. Шелест дав високу оцінку результатам автоматизації і спеціалізації виробництва: « В машинобудуванні проведена велика робота по спеціалізації виробництва, що дозволило значно підвищити продуктивність праці, знизити собівартість продукції, створити раціональні кооперативні зв'язки і на цій основі збільшити випуск машин та устаткування, поліпшити їх якість. Переваги організації спеціалізованого виробництва добре видно на прикладі харківського заводу «Серп і молот», який за короткий строк став провідним в країні підприємством по виробництву тракторних і комбайнових двигунів. Тут нині діє 40 автоматичних і 125 поточкових ліній, продуктивність праці за семирічку майже подвоїлась, трудоемкість виготовлення дизелів зменшилась на 60 процентів, виробництво двигунів зросло в 3,2 раза. Ефективність використання основних фондів підвищилась на 43 проценти. Лише за останні два роки моторесурс дизелів підвищено на 1000 годин»¹.

Великий економічний ефект дає спеціалізація на заводі «Кондиціонер». Після упорядкування номенклатури виробництво кондиціонерів в загальному випуску продукції заводу становить 70%, внаслідок чого обсяг валової продукції за перші чотири роки семирічки подвоївся. Важливу роль у дальшій спеціалізації виробництва відіграла широка уніфікація деталей і вузлів кондиціонерів, кількість яких зменшилася в три-чотири рази. Це дозволило організувати поточкове виробництво, механізувати технологічні процеси і знизити трудоемкість виготовлення на 29%².

Турбінний завод ім. Кірова спеціалізується на виготовленні парових, гідравлічних і газових турбін великих потужностей, електромеханічний завод — на випуску великих електричних машин, електробурів і магнітних станцій. Проведена велика робота по спеціалізації металургійних (ливарних) цехів цих двох заводів, що знаходяться на одній території. Ливарний цех електромеханічного заводу став виготовляти тільки чавунне литво, а ливарний цех турбінного заводу — тільки сталеве литво. Спеціалізовано ливарні цехи заводу «Серп і молот» і «Поршень». В інструментальному цеху заводу «Серп і молот» організовано спеціальне виробництво мітчиків і протяжок, а на турбінному заводі створено спеціальну дільницю по виробництву нормальних різців. Проводиться і ряд інших робіт по спеціалізації промисловості³.

Рішення і заходи Харківського обкому партії про дальший розвиток спеціалізації промислових підприємств знаходяться під повсякденним контролем райкомів партії і первинних партійних організацій. Проведена робота дала хороші наслідки. У 1963 р. план 9 місяців по випуску валової продукції промислові підприємства Харкова виконали на 102,7%. Зростання випуску продукції у порівнянні з відповідним періодом минулого року становило 8,7%, одержано надпланової

¹ Матеріали XXIII з'їзду Комуністичної партії України. Політвидав України, Київ, 1966, стор. 20.

² Партархів Харківського обкому КП України, ф. 10924, оп. 2, спр. 8, арк. 8.

³ Там же, арк. 7.

продукції на 51 млн. крб., продуктивність праці зросла на 6,9%. Виробництво тракторів збільшено на 11,2%, металорізальних верстатів — на 10,2%, різних приладів — на 13%, кранів (мостових і баштових) — на 30%. Значно зросло виробництво електродвигунів, моторів і виробів легкої та харчової промисловості¹.

Розвиток спеціалізованих електротехнічних підприємств за перші чотири роки семирічки дав можливість збільшити випуск потужних турбогенераторів у 3,5 раза, тепловозного електроустаткування та великих електричних машин — в 2,1 раза і підвищити продуктивність праці на 32%².

Запровадження спеціалізації промисловості дало можливість не тільки значно поліпшити техніко-економічні показники підприємств, а й розвинути всю промисловість в темпах, які випереджають завдання семирічного плану розвитку народного господарства.

Спеціалізація промисловості є однією з найважливіших умов технічного прогресу, поліпшення технології виробництва, підвищення якості продукції, довговічності і надійності устаткування, машин, апаратів і приладів. Лише за перші чотири роки семирічки по Харківському раднаргоспу введено в дію 115 автоматичних та напівавтоматичних і 600 механізованих потокових ліній. Освоєно виробництво 1400 типів нових машин і приладів, поліпшено техніко-економічні показники підприємств³. Так, у 1954 р. на заводі «Електроважмаш» був виготовлений турбогенератор потужністю в 120 тис. квт, а через сім років колектив заводу освоїв і налагодив виробництво машини на 300 тис. квт.⁴, а конструкторська думка займалася розробкою більш потужного турбогенератора — на 500 тис. квт. Це говорить не лише про швидкий розвиток технічного прогресу на заводі, а й про те, що люди, які створюють ці машини, повсякденно займаються творчою працею і борються за скорочення строків впровадження нової техніки. Якщо перший агрегат, потужністю в 100 тис. квт, знаходився у виробництві 37 місяців, то машина потужністю в 300 тис. квт була виготовлена за 23 місяці, а трудоемкість її знижена на 58%⁵.

Таким чином, спеціалізація промисловості створює необхідні передумови для широкого розвитку технічного прогресу, організації і впровадження нової технології виробництва, дає можливість прискореними темпами нарощувати виробничі потужності і збільшувати кількість продукції, яка випускається, підвищувати продуктивність праці і знижувати трудоемкість виробів.

Перетворюючи в життя рішення XXII з'їзду партії і листопадового (1962 р.) Пленуму ЦК КПРС, партійна організація Харківщини перебудувала свою роботу в напрямку удосконалення стилю і методів партійного керівництва спеціалізацією промисловості, здійснення дійового контролю за виконанням директив партії по удосконаленню керівництва промисловим виробництвом, залучення до розв'язання актуальних проблем технічного прогресу всіх комуністів, спеціалістів промисловості і широких мас трудящих.

¹ Партархів Харківського обкому КП України, ф. 10924, оп. 2, спр. 14, арк. 239, 240.

² Там же, спр. 8, арк. 255.

³ Там же, арк. 226.

⁴ Там же, спр. 11, арк. 110—111.

⁵ Там же, арк. 3.

ПАРТІЙНЕ КЕРІВНИЦТВО ДІЯЛЬНІСТЮ ПРЕСИ ДОНБАСУ ПО РОЗВИТКУ ТРУДОВОЇ АКТИВНОСТІ РОБІТНИЧОГО КЛАСУ У СЕМИРІЧЦІ

О. Ф. Воронкін

План розвитку народного господарства СРСР на 1959—1965 рр., розроблений XXI з'їздом КПРС, був першим важливим кроком на шляху створення матеріально-технічної бази комунізму. Він передбачав значне піднесення продуктивних сил країни на базі переважного зростання індустрії, механізації і автоматизації процесів виробництва.

У Донецькому басейні намічалось збільшити видобуток вугілля з 149,6 млн. т у 1958 р. до 189,5 млн. т у 1965 р.¹ Тільки в Донецькій області треба було підвищити виплавку чавуну на 41,5%, сталі — на 26,5% і виробництво прокату — на 27%². Луганська область в кінці 1965 р. мала випускати в два з лишком рази більше машин і в 3,5 раза більше хімічної продукції, ніж у 1958 році³. Виконати це складне завдання можна було тільки при умові дальшого зростання продуктивності праці на основі технічного прогресу, широкого розгортання соціалістичного змагання, підвищення ініціативи і активності всіх трудівників шахт, заводів, будов.

Важливим засобом розвитку трудової активності робітничого класу, мобілізації його на успішне здійснення народногосподарських планів є преса. Виходячи з вимог Програми КПРС, вказівок партійних з'їздів і постанов ЦК КПРС і ЦК КП України, Донецький і Луганський обкоми партії провели в роки семирічки велику роботу по удосконаленню керівництва пресою, нагромадили в цій справі значний досвід. Він може бути використаний у боротьбі за виконання нового п'ятирічного плану, рішень XXIII з'їзду КПРС.

Показати основні напрямки партійного керівництва діяльністю газет Донбасу в період між XXI і XXIII з'їздами КПРС — мета цієї статті.

* *

*

В. І. Ленін вчив, що розвиток трудової і політичної активності мас, виховання їх на живих, конкретних прикладах і зразках з усіх

¹ «Народне господарство Української РСР у семиріччі». Вид-во АН УРСР, К., 1960, стор. 88.

² Партархів Донецького обкому КП України (далі ПАДО), ф. 326, оп. 59, спр. 83, арк. 20.

³ Партархів Луганського обкому КП України (далі ПАЛО), ф. 179, оп. 2-г, спр. 304, арк. 23.

галузей життя — головне завдання преси під час переходу від капіталізму до комунізму¹.

В умовах розгортання комуністичного будівництва, коли процеси соціально-економічного розвитку набувають все більшого розмаху, роль преси значно зростає. Маючи це на увазі, Комуністична партія, її Центральний Комітет приділяли в роки семирічки керівництву пресою неослабну увагу.

Широка програма діяльності газет по розвитку трудової і політичної активності робітничого класу була викладена в рішеннях XXI і XXII з'їздів партії, Програмі КПРС, прийнятій у 1961 р., постановках ЦК «Про вивчення і пропаганду рішень і матеріалів позачергового XXI з'їзду КПРС» (1959 р.), «Про стан і заходи поліпшення масово-політичної роботи серед трудящих Сталінської області»² (1959 р.), «Про завдання партійної пропаганди в сучасних умовах» (1960 р.), «Про дальший розвиток громадських начал у радянській пресі і радіо» (1960 р.)³, «Про підвищення дійовості виступів радянської преси» (1962 р.)⁴ та інших. Всю свою діяльність преса повинна була підпорядкувати мобілізації трудящих на здійснення семирічного плану, комуністичному вихованню їх.

Істотну роль у партійному керівництві місцевою пресою відіграла газета «Правда». Лише в першому році семирічки вона надрукувала 80 передових статей з питань соціалістичного змагання, піднесення творчої ініціативи робітничого класу. Шість з них були безпосередньо присвячені ролі газет у цій справі⁵. В статті «Найважливіші завдання нашої преси» (19/III 1959 р.) підкреслювалось, що пропаганда рішень XXI з'їзду КПРС, боротьба за перетворення їх в життя — основне завдання газет на довгий час. Треба сміливіше підтримувати народну ініціативу, домагатись, щоб корисні виробничі починання ставали надбанням найширших мас. Передова ця була передрукована всією пресою країни, обговорювалась у редакційних колективах. Завданням партійних організацій та їх друкованих органів у мобілізації мас на високоефективну працю «Правда» присвятила в 1960 р. 45 передових статей⁶.

Велике значення мали виступи центрального органу партії з питань діяльності преси після жовтневого (1964 р.) Пленуму ЦК КПРС. Працівники газет і їх актив, підкреслювалось у передовій статті «За діловий тон нашої преси» (27/II 1965 р.), покликані проникати вглиб процесів громадського життя. Без цього не можна розраховувати на серйозні узагальнення, на те, щоб по-діловому розв'язувати господарсько-політичні завдання.

Конкретні завдання по поліпшенню керівництва пресою висувались на XX, XXI і XXII з'їздах Комуністичної партії України, пленумах її Центрального Комітету, що відбувались у роки семирічки. Схвалюючи ті чи інші виробничі почини, нові форми змагання, ЦК КП України доручав пресі всемірно популяризувати і розповсюджувати їх, робити надбанням мас. У постановах «Про нову ініціативу в розгортанні соціалістичного змагання за виконання змінних завдань на годину раніше (за «українську годину») на промислових підприємствах і будовах республіки» (1963 р.), «Про розповсюдження досвіду роботи комплекс-

¹ Див. В. І. Ленін. Твори, т. 28, стор. 78—79.

² Тепер Донецька область.

³ «Советская печать в документах». Госполитиздат, М., 1961, стор. 203—205, 427—444, 481—503.

⁴ «Советская печать», 1962, № 10, стор. 1—2.

⁵ Підрахунок автора.

⁶ Підрахунок автора.

них добових бригад робітників очисних вибоїв, очолюваних тт. Вороніковим і Стрельченко» (1964 р.) та багатьох інших, ЦК КПУ зобов'язував республіканську, обласну, міську і районну пресу широко і всебічно висвітлювати рух робітників і інженерно-технічних працівників за оволодіння досвідом передовиків, поліпшення організації праці і виробництва¹.

25 квітня 1959 р. ЦК КП України провів нараду працівників редакцій республіканських і обласних газет, інструкторів обкомів партії по пресі. На нараді обговорювалось питання про роль преси республіки у боротьбі за семирічний план². Завдання газет по підвищенню творчої ініціативи трудящих розглядались також на республіканській нараді ідеологічних працівників у лютому 1962 року³.

За дорученням ЦК КП України Спілка журналістів УРСР провела у 1959—1965 рр. 24 республіканських семінари з найважливіших проблем газетної справи. Основною темою занять було вивчення досвіду роботи преси по популяризації досягнень передовиків, показу їх ролі в громадському житті, управлінні виробництвом⁴. Газети «Радянська Україна», «Правда України», журнал «Комуніст України», «Робітнича газета» регулярно публікували огляди преси, статті, що стосувались різних її проблем.

На початок 1959 р. в Донецькій і Луганській областях видавалось понад 300 обласних, міських, районних і багатотиражних газет, загальний разовий тираж яких перебільшував 750 тис. екземплярів⁵. Від рівня їх роботи, правильного керівництва редакційними колективами значною мірою залежало піднесення активності та ініціативи робітничого класу в боротьбі за виконання завдань семирічки.

ЦК КПРС неодноразово підкреслював, що одним із важливих обов'язків обласних, міських і районних комітетів партії є розгляд і затвердження планів роботи газет. Редакції мусять діяти, виходячи з конкретних завдань, що висуваються парткомом. Плани редакцій повинні відповідати планам роботи партійних організацій.

І в Донецькій, і в Луганській областях в роки семирічки дотримувались цього принципу. Обкоми КП України регулярно затверджували квартальні плани роботи своїх друкованих органів, а міськкоми і райкоми партії — місячні. Аналіз цих документів показує, що питання розвитку трудової активності мас, удосконалення виховної діяльності парторганізацій були в центрі уваги преси. Приймаючи рішення щодо редакційних планів, Донецький обком КП України, як правило, указував на головні теми. Так, у постанові «Про затвердження тематичних планів роботи редакцій обласних газет «Социалистический Донбасс» і «Радянська Донеччина» на II-й квартал 1959 року» наголошувалось, що газети мусять «більше публікувати матеріалів, які б мобілізували трудящих на дострокове виконання семирічного плану, успішне перетворення в життя рішень ХХІ з'їзду КПРС»⁶. У постанові про затвердження планів на III-й квартал того ж року зверталась увага на необхідність широкого показу робіт по «комплексній механізації і автоматизації виробництва на окремих підприємствах, в цехах, на ділянках»,

¹ «Радянська Україна», 15 січня 1963 р., 28 лютого 1964 р.

² «Советская печать», 1959, №5, стор. 22.

³ «Радянська Україна», 20 лютого 1962 р.

⁴ «Правда України», 21 вересня 1966 р.

⁵ «Список періодичних видань Української РСР». Київськ. обл. книжк.-газ. вид-во, Київ, 1959.

⁶ ПАДО, ф. 326, оп. 59, спр. 17, арк. 4.

«ходу боротьби трудящих області за успішне виконання виробничих планів і соціалістичних зобов'язань»¹.

Всі постанови бюро і пленумів Донецького і Луганського обкомів КП України, а також більшості міських і районних комітетів партії, спрямовані на підтримку трудових починань робітничого класу, зобов'язували пресу активно включитись в цю справу, сприяти розповсюдженню передового досвіду, боротись з косністю, формалізмом, рутиною. За рішенням партійних органів на особливо важливі виробничі об'єкти і будови направлялись виїзні редакції газет, основним завданням яких був оперативний випуск листівок з метою популяризації досягнень виробничих колективів, нових форм трудової активності робітничого класу, боротьби з перешкодами у праці².

Але затвердження редакційних планів — початковий елемент партійного керівництва пресою. Не менше значення має постійний контроль за діяльністю газет, виконанням передбачених заходів.

Дуже важливою формою такого контролю, формою, що сприяє підвищенню рівня роботи преси, було обговорення у партійних комітетах звітів редакцій або повідомлень з окремих питань діяльності газет. Перевірки, які передували таким звітам, та їх обговорення давали можливість детально проаналізувати роботу редакцій, виробити необхідні рекомендації для її поліпшення.

Бюро Луганського обкому КП України двічі у досліджуваний період заслухало звіт редакції обласної газети «Луганская правда» — в 1960 і 1965 роках³. Донецький обком партії у 1960 р. розглянув стан висвітлення питань партійного життя на сторінках газети «Социалистический Донбасс», а в 1961 р. стан партійної пропаганди на сторінках газети «Радянська Донеччина»⁴. У прийнятих рішеннях накреслювалась чітка програма діяльності обласної преси по комуністичному вихованню мас, мобілізації їх на високопродуктивну працю у семиріччі.

«Найважливішим завданням газети, — говорилося у постанові бюро Луганського обкому КП України «Про роботу редакції обласної газети «Луганская правда» від 14 червня 1960 р., — є даліше поліпшення висвітлення питань соціалістичного змагання трудящих, показ авангардної ролі комуністів на виробництві»⁵. З цією метою пропонувалось із номера в номер розповідати про роботу ударників і колективів комуністичної праці, послідовників В. І. Гаганової, всіх трудящих, що змагаються за методом М. Я. Мамай, О. О. Кольчика та інших новаторів виробництва; більше вміщувати матеріалів про хід змагання за дострокове виконання семиріччя між окремими підприємствами, районами і т. д.; націлювати трудящих на безумовне виконання виробничих планів кожною ділянкою, зміною, цехом, бригадою, кожним робітником. Газета повинна була глибше показувати рух робітничого класу за вишукування і введення в дію резервів виробництва, прискорений технічний прогрес.

Вивчення матеріалів, які характеризують діяльність місцевих партійних органів і первинних парторганізацій, показує, що переважна більшість їх уважно стежила за роботою своїх друкованих органів, спрямовувала її, допомагала уникати недоліків. На засіданнях бюро міськкомів і райкомів партії Луганської області звіти редакцій га-

¹ ПАДО, ф. 326, оп. 59, спр. 33, арк. 21.

² ПАДО, ф. 326, оп. 67, спр. 21, арк. 42; спр. 72, арк. 3; ПАЛО, ф. 179, оп. 2-Г, спр. 467, арк. 12; спр. 758, арк. 18; ПАЛО, ф. 172, оп. 1, спр. 70, арк. 2.

³ ПАЛО, ф. 179, оп. 2-Г, спр. 495, арк. 19—23; поточний архів Луганського обкому КП України, протокол № 26 засідання бюро від 14 грудня 1965 р., арк. 13—17.

⁴ ПАДО, ф. 326, оп. 67, спр. 26, арк. 16—19; оп. 41, спр. 20, арк. 21—25.

⁵ ПАЛО, ф. 179, оп. 2-Г, спр. 495, арк. 22.

зет заслухувались у 1959 р. 16 раз, при цьому на бюро Рубіжанського міськкому і Краснодонського райкому — двічі¹. У 1960 р. питання про роботу преси розглядались на засіданнях 20, а в 1961 р. — 23 міських і районних комітетів партії². Окремі сторони діяльності редакцій рубіжанської міської газети «Ленинский призыв» у 1962 р. розглядались на бюро міськкому партії 5 раз, комунарської міської газети «За коммунизм» у 1964 р. — 4 рази³.

Робота газет постійно була в центрі уваги Донецького, Горлівського, Краматорського, Ждановського та інших міськкомів і райкомів партії Донецької області. При відділі пропаганди і агітації Донецького міськкому КП України працював позаштатний сектор преси⁴. Він організував семінари і наради редакторів багатотиражок і стінгазет, робкорівського активу, готував огляди газет, які потім надсилались партійним організаціям, брав участь у підготовці питань на засідання бюро.

Але в Донецькій і Луганській областях були й такі партійні комітети, які випускали з поля зору діяльність газет, недостатньо використовували їх в організації робітничого класу на боротьбу за технічний прогрес, успішне виконання семирічного плану.

Добропольський райком КП України Донецької області в 1958—1959 рр. жодного разу не аналізував і не обговорював діяльність свого друкованого органу. Плани роботи редакції затверджувались формально, від випадку до випадку. Ось чому рівень газети «Шлях до перемоги», як ідейний, так і літературний був низьким. Газета погано висвітлювала роботу вугільної промисловості, діяльність партійних організацій⁵. Такі ж недоліки мав і Ровеньківський райком партії Луганської області. Районна газета «Вперед» і багатотиражки заповнювались матеріалами штатних працівників, рідко надавалось слово рядовим трудівникам. Близько 50% ділянок і значна кількість бригад на шахтах району не виконували в 1960 р. план, а на сторінках газет панувала благодушність, заспокоєність⁶.

Такий стан непокоїв Донецький і Луганський обкоми КП України. Прийняті ними у 1960 р. постанови «Про керівництво Добропольського райкому КП України районною газетою «Шлях до перемоги»⁷ і «Про керівництво Ровеньківського райкому КП України районною і багатотиражною газетами»⁸ допомогли поліпшити роботу цим партіюкомам, а також і багатьом іншим. Ровеньківський райком партії здійснив заходи по організації навчання працівників редакцій і робкорівського активу, посиленню масової роботи преси. В газеті «Вперед» були створені позаштатні відділи, а в багатотиражках — громадські редколегії. Плани роботи редакцій тепер уважно розглядались на бюро райкому партії і засіданнях парткомів підприємств. Газетам указувались конкретні напрямки їх діяльності⁹.

Партійні органи Донбасу дбали про підвищення ідейного і професійного рівня журналістів, організацію обміну кращим досвідом роботи. Згідно з рішенням Луганського обкому КП України, у 1959—1965 рр. відбулось 5 обласних і 8 кушових семінарів редакторів і ін-

¹ ПАЛО, ф. 179, оп. 2-Г, спр. 574, арк. 61.

² Там же, спр. 699, ар. 33; спр. 808, арк. 18—20.

³ ПАЛО, ф. 172, оп. 1, спр. 103, арк. 5; спр. 203, арк. 14.

⁴ ПАЛО, ф. 18, оп. 25, спр. 47, арк. 17.

⁵ ПАЛО, ф. 326, оп. 67, спр. 15, арк. 7.

⁶ ПАЛО, ф. 179, оп. 2-Г, спр. 523, арк. 5—6.

⁷ ПАЛО, ф. 326, оп. 67, спр. 15, арк. 7—10.

⁸ ПАЛО, ф. 179, оп. 2-Г, спр. 523, арк. 5—8.

⁹ ПАЛО, ф. 312, оп. 3, спр. 232, арк. 361, 432.

ших працівників газет¹. Багато уваги на них приділялось фабрично-заводській пресі, її ролі в розвитку творчої активності робітничого класу.

Виконуючи постанови ЦК КПРС «Про поліпшення керівництва рухом робітничих і сільських кореспондентів радянської преси» (1958 р.) і «Про дальший розвиток громадських начал в радянській пресі і радіо» (1960 р.)², а також відповідні рішення ЦК КП України, партійні організації в роки семирічки доклали немало зусиль для того, щоб зробити авторський актив газет масовим, спрямувати його діяльність на виявлення і усунення недоліків виробничого і іншого характеру, на розповсюдження передового досвіду.

При міськкомках і райкомках КП України, первинних парторганізаціях і редакціях газет Луганської області уже в 1959 р. працювало 57 шкіл робітничих і сільських кореспондентів. У 1962/63 навчальному році їх стало 103. Тут підвищувало свої знання, оволодівало умінням писати до газети близько 3 тис. чоловік³. У м. Донецьку в 1959 р. було створено громадський університет робселькорів з філіалами в 12 містах і районних центрах області⁴. За роки семирічки його закінчили більш як 2,5 тис. чоловік⁵. Випускники університету виконували функції громадських інструкторів, створювали на своїх підприємствах гуртки «друзів преси», в завдання яких входили пропаганда періодичних видань, надання допомоги в роботі стінгазет, згуртування робкорівського активу. За ініціативою слухачів університету, підтриманою Донецьким міськкомом КП України, на початку 1962 р. розгорнувся рух робкорів за гідну зустріч 50-річчя газети «Правда». Він проходив під девізом «На виробництві і в побуті по-комуністичному, про комуністичне — в пресу!». ЦК КП України схвалив це починання і запропонував розповсюдити в інших областях республіки⁶. В 1959—1961 рр. Донецький обком партії щорічно скликав конференції робселькорів області, на яких актив преси націлювався на висвітлення актуальних, життєво важливих питань.

З числа найбільш активних і здібних робселькорів комплектувались позаштатні відділи редакцій. На Луганщині в 1959 р. їх було 18, а в 1961 р. — вже 106⁷. В Донецькій області на початок 1964 р. нараховувалось 332 позаштатних відділи, в яких працювало на громадських началах 2320 чоловік⁸. Це була практична реалізація ленінського побажання про залучення трудящих до безпосередньої внутрішньої роботи. Позаштатні працівники — люди з підприємств і будов — допомагали редакціям з великим знанням справи висвітлювати на сторінках газет передовий виробничий досвід, хід соціалістичного змагання, вести боротьбу з тим, що заважало піднесенню творчої ініціативи і трудової активності робітничого класу.

У діяльності партійних організацій Донбасу по керівництву пресою були, звичайно, і недоліки. Не використовувались, зокрема, конкретні соціологічні дослідження, які дозволяють глибше вивчати

¹ Підраховано автором по архівних документах і повідомленнях преси.

² «Советская печать в документах». Госполитиздат. М., 1961, стор. 200—205.

³ ПАЛО, ф. 179, оп. 2-Г, спр. 574, арк. 9; спр. 808, арк. 177.

⁴ «Громадські начала в пресі, радіо і телебаченні». Держполітвидав УРСР, К., 1961, стор. 94.

⁵ «Журналіст», 1967, № 7, стор. 25.

⁶ «Радянська Україна», 22 квітня 1962 р.

⁷ ПАЛО, ф. 179, оп. 2-Г, спр. 574, арк. 96; спр. 808, арк. 20.

⁸ В. Я. Серобаб. Общественные начала в печати Донбасса. «Донбасс», Донецьк, 1964, стор. 109.

закономірності розвитку преси, досліджувати її ефективність, з'ясувати соціально-демографічне обличчя читачів та інші питання, що впливають на визначення напрямків і форм друкованої пропаганди. Ні в Донецькій, ні в Луганській областях не практикувалось обговорення звітів редакцій газет на пленумах партійних комітетів. Однак, робота, яку здійснювали по керівництву пресою обласні, міські, районні комітети партії і первинні парторганізації Донецького басейну в роки семирічки, сприяла поліпшенню діяльності газет, забезпечувала підвищення їх ролі в розвитку трудової активності робітничого класу.

РОЗГОРТАННЯ МАСОВОЇ РОБОТИ ГАЗЕТ, ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ДІЙОВОСТІ

П. М. Фатєєв, В. Ф. Солопов

У житті радянської країни преса завжди відігравала і відіграє важливу роль, вона є могутньою зброєю Комуністичної партії і Радянської держави. Наша преса одержала в спадщину і розвиває славні революційні традиції ленінської «Искры» та інших більшовицьких газет. З партійною принциповістю вона глибоко і всебічно розкриває життя радянських людей, їх участь в створенні матеріально-технічної бази комунізму, відіграє дуже важливу роль у вихованні нової людини.

В арсеналі засобів, за допомогою яких Комуністична партія впливає на маси, друковане слово посідає особливе місце. Комуністична партія постійно турбується про розширення мережі газет, про збільшення їх тиражу, прагне, щоб наша преса стала дійсно масовою, висвітлювала всі сторони життя і діяльності радянських людей, щоб живе газетне слово доходило до кожної сім'ї, до кожної людини, кликало на нові звершення в ім'я побудови комунізму.

Кількість газет в нашій країні зростає з кожним роком. У 1967 р. в Радянському Союзі видавалось близько 9 тис. газет і понад 4 тис. журналів, в тому числі 22 центральні газети, 159 — республіканських, 302 — обласні і крайові, 2762 — районні газети, 376 — міських і понад 5600 багатотиражних газет. Помітно зросли тиражі. Разовий тираж газет і журналів становить тепер понад 240 млн. екземплярів, в тому числі понад 120 млн. екземплярів газет¹.

Кількість газет і журналів, що припадає на 1000 чоловік населення, в цілому по СРСР дорівнює 1061 екземпляр. Кожна сім'я в середньому одержує понад 4 газети і журнали.

Про що говорять ці цифри? Вони свідчать, що разовий тираж всіх періодичних видань Радянського Союзу перевищує кількість населення в країні. А в 1918 р. разовий тираж всіх газет становив 8,8 млн. екземплярів. За весь 1918 р. вийшло 25 млн. екземплярів «Правды» — найбільш масової більшовицької газети. Нині це її тираж за 3—4 дні.

Радянська преса багатонаціональна. В нашій країні газети друкуються на 65 мовах народів СРСР. На Україні видається 2608 газет і журналів, з них 2200 українською мовою. До речі нагадати, що до революції на Україні виходила лише одна українська газета. Серед цих видань — 14 республіканських, 32 — обласних партійних, 25 — обласних комсомольських, 28 — міських, 475 районних газет. Їх разовий тираж досягає 15 млн. екземплярів. Крім того, на підпри-

¹ В. И. Власов. Партийное руководство печатью, «Мысль», М., 1967, стор. 3.

ємствах, будовах, в колгоспах і радгоспах, навчальних закладах виходить понад 2000 багатотиражок¹. На 1000 чол. населення України тільки по передплаті припадає в середньому 1039 газет і журналів — більше ніж в такій насиченій пресою країні, як Англія.

Наша преса користується великою любов'ю і повагою трудящих, бо вона дійсно народна преса. Вона розвивається на основі лєнінських принципів партійності, ідейності, масовості, народності. Пам'ятаючи лєнінські заповіді, Комуністична партія проявляє постійну турботу про посилення впливу преси, про підвищення її організуючої та мобілізуючої ролі, розширення зв'язку преси з читачами, про оперативність та дійовість матеріалів, що друкуються.

В останні роки наша преса виросла не тільки кількісно. Вона стала дійсною трибуною широких народних мас. Радянська преса посіла гідне місце в громадсько-політичному житті країни, в партійному і державному будівництві. Зміцніли і розширились зв'язки преси з масами, підвищилась сила її впливу на читача, великого розвитку набули громадські засади в роботі преси, зросли і зміцніли ряди робітничих і сільських кореспондентів.

Відмінною рисою радянської преси в останні роки є торжество лєнінських принципів опори на робітничих і сільських кореспондентів. Відомо, що біля колиски цього могутнього руху стояли В. І. Лєнін і М. І. Ульянова.

В. І. Лєнін підкреслював, що орган преси буде живим і життєвим тоді, коли «на п'ять літераторів, що керують і постійно пишуть, — п'ятсот тисяч працівників не літераторів»². Сьогодні можна без перебільшення сказати, що мрія Володимира Ілліча збулась. Не тільки професійні літератори, не тільки журналісти і публіцисти, але і всі понад 5 млн. міських і сільських кореспондентів пишуть у газети і мають повне право вважати себе помічниками партії у виконанні ролі преси як «колективного агітатора, пропагандиста і організатора». Саме вони, робітничі і сільські кореспонденти, є основою основ. Без них радянська преса не змогла б успішно виконувати поставлені партією завдання.

Комуністична партія постійно націлює пресу на зміцнення зв'язків з читачами і робітькорями.

Важливе значення для подальшого удосконалення радянської преси мали прийняті останнім часом Постанови ЦК КПРС «Про керівництво ЦК КП Туркменистану пресою, радіо та телебаченням», «Про покращення керівництва масовим рухом робітничих і сільських кореспондентів радянської преси», «Про підвищення дійовості виступів радянської преси», «Про дальший розвиток громадських засад в радянській пресі та радіо» та інші³.

Центральний Комітет нашої партії учить, що масовість лежить в основі всієї діяльності радянської преси. Без постійного і тісного зв'язку з трудящими міст і села, з читачами, з партійними організаціями, без глибокого знання життя не можна по-справжньому вести газету. Тільки та газета буде на висоті, яка зуміє з дня на день розширювати і зміцнювати зв'язки з робітниками, колгоспниками, інтелігенцією, помножувати свій актив.

В масовому русі робітничих і сільських кореспондентів останніх років відбулись зміни, що характеризуються і кількісним зростанням рядів, і підвищенням їхньої ролі в громадському житті країни. У ро-

¹ «Правда України», 5 травня 1967 р.

² В. І. Лєнін. Твори, т. 7, стор. 470.

³ Советская печать в документах, М., 1961, стор. 200—203, 205.

боті наших газет, журналів, радіо, як уже відзначалось, бере участь понад 5 млн. робітників, колгоспників, інтелігенції.

Тільки до республіканських, обласних, міських, районних, багатотиражних газет України пишуть понад 500 тис. робітничих і сільських кореспондентів, а багатотиражки колгоспів випускаються виключно авторським активом¹.

Відбулися якісні зміни у складі робітничих і сільських кореспондентів. Їх ряди поповнились передовиками виробництва, новаторами, раціоналізаторами та винахідниками, вченими, ветеранами революції та праці, партійними і радянськими працівниками, представниками радянської молоді. Люди всіх поколінь і різноманітних професій пишуть у свої газети.

Нинішній робіськор — це людина освічена, з широкими громадськими інтересами. Тепер більшість робітників і колгоспників в нашій країні мають середню освіту, вони багато читають, цікавляться питаннями внутрішнього життя і подіями за рубежом. Саме тому кореспонденції в редакції газет вміщують цікаві факти і узагальнення, ставлять глибокі і злободенні питання, вимагають конкретного їх розв'язання.

Запорізька обласна газета «Индустриальное Запорожье» опублікувала редакційну статтю «Голос робкора і якість продукції»². На переконливих прикладах газета показує, як робкор — поборник нового, прогресивного, активний учасник масового походу радянських людей за досягнення кращих світових стандартів — веде боротьбу за високу якість продукції. Фрезерувальник Мелітопольського заводу ім. 23-го Жовтня Іван Балканов у своїх листах в газету переконливо показує, що головне в боротьбі за високу якість — це висока свідомість виробничника, його дисциплінованість, розуміння свого обов'язку перед колективом. «Сотні робітничих кореспондентів, — пише газета, — в кінці грудня минулого року гаряче відгукнулись на заклик запоріжсталівців пером і ділом включитися в боротьбу за високий технічний рівень. А коли стало відомо про почин москвичів і ленінградців, основною темою виступів стала якість виробів, рішуча боротьба з браком, за честь заводської марки, за кращі світові стандарти»³.

Робкорівські матеріали тепер часто появляються на сторінках газети. Популяризуючи відмінників виробництва, картаючи все, що призводить до браку, робкори надають велику допомогу колективам підприємств, партійним організаціям у поліпшенні якості продукції. У своїх матеріалах газета закликає партійні організації та господарських керівників уважно прислухатися до голосу робкорів, оперативно реагувати на їхні зауваження та пропозиції. Сила робкорівського руху — в його конкретності і цілеспрямованості, дійовості виступів всіх його учасників.

Масовість і тісний зв'язок преси з життям, з народом яскраво проявляється у підвищенні активності читачів, у збільшенні потоку листів до редакцій газет, у розширенні форм масової роботи. В наші дні набули широкого розповсюдження, стали загальноновизнаними робіськорівські пости, рейди, огляди, наради, конференції, з'їзди робіськорів. Майже кожна центральна чи місцева газета має позаштатні відділи, редакційні авторські ради, громадські приймальні та інші громадські об'єднання, які допомагають редакціям газет залучати до ро-

¹ «Индустриальное Запорожье», орган Запорізького обкому КП України і обласної Ради депутатів трудящих, 14 травня 1965 р.

² «Индустриальное Запорожье», 10 березня 1965 р.

³ Там же.

боти в газеті широкий читацький актив. Все більші кола читачів беруть безпосередню участь у підготовці листів до друку, в організації авторських матеріалів.

Колектив Херсонської обласної газети «Наддніпрянська правда» багато приділяє уваги масовій роботі. При редакції обласної, а також районних газет створені і діють позаштатні відділи: у кожному колгоспі, радгоспі, на підприємствах — кореспондентські пункти, на різних виробничих ділянках активно діють кореспондентські пости. При багатьох редакціях працюють літоб'єднання, громадські приймальні. Хороший приклад в організації роботи приймалень подає газетам відділ листів та масової роботи редакції.

Про те, як зріс авторитет преси в масах, як активно самі трудящі беруть участь у випуску газет, свідчить той факт, що значно збільшився у порівнянні з попередніми роками потік листів до редакції. Так, «Наддніпрянська правда» за 1966 рік одержала близько 12 тис. листів.

При редакції кожної газети є особливо активне кореспондентське ядро. Це перевірені часом і ділами люди, переважно передові виробничники, партійні, радянські, комсомольські працівники, спеціалісти сільського господарства і промисловості, інтелігенція. На Херсонщині активними робіськорями Голопристанської районної газети «Заповіти Леніна» є двічі Герой Соціалістичної Праці комбайнер М. А. Брага, свинарка М. Г. Біла, Герой Соціалістичної Праці з колгоспу ім. Леніна М. К. Садовий, ланкові-механізатори Е. Б. Малашков, В. Г. Щербаченко, А. І. Ращевець, вчителі Г. М. Киця, О. М. Бородай та інші¹. Загалом же до газет Херсонської області активно пишуть понад 4 тис. людей різних спеціальностей, занять, віку. Запорізька обласна газета «Индустриальное Запорожье» нараховує 2500 активних робіськорів. Це дуже велика сила. Вона свідчить про те, що обласні та районні газети Херсонської та Запорізької областей стали справді масовими, вони перетворились у всенародну трибуну, яка своїм друкованим словом допомагає трудівникам уміло, по-діловому розв'язувати господарсько-політичні завдання, поставлені Комуністичною партією і Радянським урядом.

Серед заходів, у здійсненні яких громадські активісти преси беруть найактивнішу участь, можна назвати рейди робітничих і сільських кореспондентів. Робіськорівський рейд — це випробуваний, дійовий засіб виправлення хиб і недоліків, засіб поширення передового досвіду, поліпшення справ на всіх ділянках комуністичного будівництва.

Як відомо, робіськорівські рейди і раніше були одним з найпоширеніших масових заходів нашої преси. Ще в грудні 1928 р. «Правда» провела у м. Харкові перший в країні рейд робкорів-ударників. Так з'явилась нова форма робіськорівського руху, яка в наступні роки стала основною і вирішальною формою залучення громадськості до діяльності в пресі. Особливо великого розмаху набули робіськорівські рейди в період розгорнутого будівництва комунізму.

Рейди дають можливість газеті по-справжньому проявити себе як організатора великих справ, дозволяють стати ближче до життя, розкривати і піддавати критиці все відстале і, навпаки, підтримувати і пропагувати все передове, прогресивне. За своїм характером рейд — найбільш масова форма газетної роботи, вони охоплюють буквально всі сторони нашого життя. Приведемо декілька прикладів. Так, міська

¹ Поточний архів газети «Наддніпрянська правда», звіт на обласній нараді працівників і активу преси, радіо, телебачення 23 жовтня 1965 р.

районна газета «Серп і молот» м. Мелітополя Запорізької області у 1967 р. провела 48 рейдів, в яких брало участь понад 230 чоловік.

Члени рейдової бригади підготували до опублікування в газеті матеріали з таких важливих питань, як підготовка до збирання врожаю, стан зимового утримання худоби в колгоспах району, зберігання сільськогосподарської техніки, про торгівлю, про використання резервів соціалістичної економіки на підприємствах міста, про економічну реформу та інші.

Технічний прогрес, дальше піднесення сільського господарства, благоустрій міст і сіл, культурно-побутове обслуговування населення та інше є темою виступів запорізької обласної газети «Индустриальное Запорожье». В останні роки з сторінок газети не сходять матеріали рейдових бригад під заголовками: «Вище темпи, краще якості!», «Конкретна допомога, а не тільки перевірка», «Не тьмяніти запорізькому металу», «Не тільки мріяти, а діяти», «А можна працювати краще», «Втрачені цінності», «А можна б було інакше» та інші. В кореспонденції «Втрачені цінності», опублікованій в газеті 19 грудня 1964 р., мова йшла про незадовільне використання виробничих потужностей у ковальсько-пресовому цеху Першотравневого заводу. Перевірка показала, що коефіцієнт завантаження всього металообробного устаткування становить тільки 0,46, тобто більше половини робочого часу верстати і устаткування простоюють. Із 872 одиниць верстатів та пресів працювало лише 635, причому деякі з цих верстатів використовувались лише кілька годин в зміну. За планом же щоденно має використовуватися як мінімум 817 верстатів. Робкори зазначали, що у відділі праці та зарплати навмисне завищуються показники про використання устаткування, там намагаються за високими цифрами звітів приховати неблагополучне становище з використанням устаткування.

Було ясно, що значна частина простоїв — це результат непродуманості, поганого планування і несумлінного ставлення до праці. Проаналізувавши матеріали перевірки, члени рейдової бригади прийшли до висновку, що в 60 випадках з 100 устаткування простоювало через відсутність заготовок, інструменту, оснащення, через пошкодження верстатів, запізнення на роботу чи передчасне закінчення роботи. Внаслідок цих недоліків завод терпить великі збитки.

Газета опублікувала матеріали перевірок, прокоментувала їх і дала конкретні пропозиції та побажання колективові цеху щодо усунення виявлених хиб. Але цим справа не була обмежена. Робкори і газета протягом довгого часу стежили за роботою колективу цеху, контролювали, як виконуються пропозиції учасників рейду.

Важливим є те, що майже всі з названих газет використовують золоте правило журналістів, суть якого полягає в тому, що робсількорівські рейди, по-перше, повинні добре готуватися, старанно має продумуватися вибір та напрямок теми, а також сам об'єкт рейду; по-друге, від того, хто і що буде перевіряти, залежить, які матеріали перевірки одержить газета. Отже, до складу кожної рейдової бригади треба включати людей, які добре знають об'єкт перевірки, які змогли б на підприємстві чи в організації, що перевіряються, залучити до роботи широкий актив. Тільки в такому випадку можлива всебічна і широка перевірка, перевірка із знанням справи. По-третє, необхідно, щоб матеріали перевірки були старанно проаналізовані, враховані всі «плюси» і «мінуси» і щоб були розроблені грамотні і технічно обгрунтовані пропозиції, спрямовані на усунення недоліків, на поліпшення становища. І, по-четверте, необхідно, щоб після опублікування матеріалів

рейду газета час від часу обов'язково інформувала читачів про заходи, вжиті після критичного виступу газети. Тільки тоді рейд принесе добрі наслідки.

В цілому висновок може бути тільки один: робсількорівські рейди мають велике значення для залучення мас до комуністичного будівництва. Рейди — один з важливих заходів підвищення ідейного рівня газет, їх дійовості, розширення авторського складу. Чим більше трудящих, робітників безпосередньо від верстата бере участь у рейдових перевірках, тим кращими будуть результати перевірок, адже самі трудящі маси керуватимуть підприємствами, організаціями і установами, сприятимуть покращенню їх роботи і тим самим наближатимуть перемогу комунізму в нашій країні.

Багато газет до цього часу з успіхом використовують таку стару і випробувану форму роботи з своїми кореспондентами, як робкорівські та сількорівські пости, що створюються на підприємствах, будовах, в цехах, в колгоспах, радгоспах, на польових станах. Члени робкорівських та сількорівських постів підтримують постійний зв'язок з редакціями газет, інформують газети про життя та діяльність колективу підприємства, цеху, колгоспу і т. д. В свою чергу члени поста одержують від редакції різноманітні завдання і забезпечують редакцію матеріалами.

Позитивних прикладів керівництва редакцій газет робсількорівськими постами багато. Але в цій роботі є і багато недоліків. Так, майже не спирається на роботу робсількорівських постів Мелітопольська міська газета «Серп і молот». На заводі ім. Воровського робсількорівський пост існує уже два роки. Партком заводу затвердив його склад, постійно цікавиться його роботою, спрямовує її. Очолює пост майстер ливарного цеху В. В. Іванов, статті якого неодноразово з'являлись на сторінках газети «Известия». Члени поста охоче і сумлінно виконують завдання редакції, газета друкує їх цікаві і змістовні матеріали. Але це, на жаль, єдиний з діючих робкорівських постів. Створені робкорівські пости на заводах ім. 23 Жовтня, ім. 30-річчя ВЛКСМ, на швейній фабриці, але вони існують тільки в списках редакцій. І вже зовсім погано, що на таких великих заводах, як моторобудівний, «Автокольорліт», «Автозапчастина», «Гідромаш», «Агрегатний» та інших робкорівські пости навіть не створені. Тому і не дивно, що не використовуючи таку форму зв'язку з виробництвом, газета «Серп і молот» часто публікує однобічні матеріали, мало одержує кореспонденцій про життя промислових підприємств міста. Кожного разу вона змушена «організовувати» матеріал для чергового виступу.

Зрозуміло, що масова робота преси не вичерпується робсількорівськими рейдами, кореспондентськими пунктами, листами і роботою з активом. Форми і методи роботи наших газет сьогодні дуже різноманітні. Ми зупинимось тільки на основних.

Багато газет Запорізької, Херсонської та Дніпропетровської області з успіхом використовують громадські огляди. Це дуже цікава і дійова форма залучення трудящих до участі в роботі газет. На відміну від рейдів, для проведення яких створюються робсількорівські бригади, огляди не тільки виявляють негативне в роботі тих чи інших підприємств, а, вивчаючи життя колективу в цілому, його позитивні і негативні сторони, залучають до участі в огляді спеціалістів своєї справи, обмінюються досвідом.

Для оглядів характерним є вибір і розгляд однієї якої-небудь проблеми, типової для багатьох підприємств, детальне її вивчення, впровадження у виробництво нового, передового. Громадські огляди,

звичайно ведуться газетами два-три місяці і залучають до участі тисячі робіслькорів. Ось лише один з численних прикладів масовості громадських оглядів і їх господарської доцільності.

Готуючи достойну зустріч 50-річчю Великого Жовтня, газета «Социалистический Донбасс» разом з обласним комітетом народного контролю і за допомогою обкому, міськкомів і райкомів партії Донецької області провела громадський огляд ефективності виробництва, змагання за економію і бережливість. Понад 290 тис. чоловік взяли активну участь в огляді. Від його учасників надійшло 36 тис. пропозицій, впровадження яких дало економічний ефект в 21 тис. крб.

Республіканська газета «Правда Украины» та інші газети республіки розповіли про цей похід за економію та бережливість. Почин підхопили газети Запорізької, Херсонської, Дніпропетровської, Харківської та інших областей. Громадський огляд обласного переріс в республіканський огляд резервів підвищення ефективності виробництва. Перші його підсумки, як писала 6 травня 1967 р. газета «Правда Украины» в передовиці під назвою «Чувство хозяина», показали, що «на Україні багато робиться для додержання режиму економії. І успіхи ці очевидні. В той же час під спудом ще залишаються величезні резерви. Є над чим замислитись і виробничим колективам і працівникам міністерств, на підприємствах яких ще значні затрати енергоресурсів»¹. Цей громадський огляд набув загальновизначного значення і перетворився в патріотичний рух за збільшення внеску кожного в копилку ювілейного року. Боротьба за високу ефективність виробництва, за максимальну віддачу кожного вкладеного карбованця стає одним з найважливіших важелів нашого дальшого руху вперед.

Міцно ввійшли в практику роботи партійних організацій та редакцій газет такі форми роботи з робіслькорами, як наради, конференції, з'їзди, збори, зльоти. Вони проводяться на рівні республіки, області, міста, району, промислового підприємства, колгоспу, радгоспу. Це дуже важлива форма масової роботи, що дозволяє підбивати підсумки діяльності армії робіслькорів за певний період, обмінюватися думками з актуальних питань, визначити завдання на найближчий час. Важливо, що, обговорюючи ті чи інші питання, обмінюючись думками на з'їздах, зборах, зльотах та ін. робітничі і сільські кореспонденти, разом з представниками партійних органів, кваліфікованими журналістами проходять школу виховання, підвищується їх відповідальність за зміст матеріалів, що публікуються на сторінках газети.

В свою чергу такі заходи дозволяють редакціям газет, партійним органам підтримувати тісний зв'язок з масами, вислуховувати їх зауваження та пропозиції, розробляти конкретні плани, спрямовані на поліпшення роботи газет.

Семінари, наради, читальські конференції є формами інструктування робіслькорів, а також формами звітів редакцій газет. Якщо наради і семінари відбуваються часто при редакціях газет, на кореспондентських пунктах і постах, то конференції проводяться там, де є можливість зібрати найбільшу аудиторію читачів.

Мелітопольська міська газета «Серп і молот» часто проводить останні безпосередньо в цехах, на польових станах, в парках і скверах, в міських і сільських клубах. Всього в 1967 р. колектив редакції цієї газети організував 12 нарад і семінарів та 42 читальські конференції. Регулярно газета проводить збори робіслькорів².

¹ «Правда Украины», 6 травня 1967 р.

² Поточний архів газ. «Серп і молот», звіт про роботу газети за 1967 р.

Отже, масовість, народність наших газет — це основа демократизму радянської преси. Радянська преса тим і відрізняється від буржуазних газет і журналів, що вона пишеться руками самих трудящих мас, кровно заінтересованих в тому, щоб вона допомагала нашому народові успішно розв'язувати завдання створення матеріально-технічної бази комунізму, формування комуністичних суспільних відносин, виховання людини, яка буде жити при комунізмі.

Будуючи комунізм, трудящі маси використовують пресу як могутню дійову зброю в боротьбі з труднощами, що зустрічаються на шляху, з різного роду відсталими тенденціями і настроями, як засіб прискорення нашого просування до заповітної мрії — до комунізму.

Комуністична партія і Радянський уряд завжди турбувались про те, щоб преса була активною, дійовою. У постанові ЦК КПРС від 18 вересня 1962 р. «Про підвищення дійовості виступів радянської преси»¹ говориться про те, що всі партійні організації, установи, міністерства, відомства, всі керівники зобов'язані активно і своєчасно відгукуватися на сигнали преси. Партійним організаціям рекомендовано розглядати всі випадки ігнорування виступів преси, переслідування робкорів за критику як порушення ленінських норм партійного життя, як опір новому, прогресивному, як затиск критики і намагання затримати ініціативу мас. Партія ставить завдання, щоб наша преса стала знаряддям комуністичного будівництва — в цьому основний зміст всієї її діяльності і головне її призначення.

Питанням дійовості виступів преси надають великого значення Дніпропетровський, Херсонський, Запорізький обкоми КП України. Як правило, керівники партійних і господарських організацій оперативно реагують на критичні зауваження газет. Газета «Індустріальное Запорожье» опублікувала рейдовий матеріал «Якість сиру починається з ферми»². В ньому говорилося, що на фермах колгоспу «Заповіт Леніна» Василівського району допускається безгосподарність, антисанітарний стан, внаслідок чого молоко забруднюється. Через декілька днів секретар парторганізації колгоспу т. Пригула та зоотехнік т. Снігар повідомили в газету, що кореспонденція обговорена на зборах тваринників, електроводонагрівачі відремонтовані, гаряча вода тепер на фермах є, придбано фільтри для очищення молока.

Своєчасно реагував на виступ газети і Кам'янсько-Дніпровський райком КП України. Проведені заходи, які допомогли господарству значно поліпшити інкубацію яєць.

Проте є ще випадки, коли окремі керівники обмежуються відписками на критичні матеріали газет. У передовиці «По-ленінському реагувати на виступи преси»³ газета «Індустріальное Запорожье» піддавала різкій і справедливій критиці волокитників: директора Запорізького метизного заводу т. Комлева, голову Оріхівської райспоживспілки т. Ткаченка, керівників колгоспу ім. Чубаря Пологівського району, завідуючого Запорізьким міськкомунгоспом т. Міхно та інших. Замість того, щоб вжити дійових заходів по усуненню недоліків, названих у свій час на сторінках «Індустріального Запорож'я» і Пологівської районної газети «Радянське село», згадані товариші зайнялись відписками і нікому не потрібною «паперовою тріскотнею». «Формально-бюрократичне ставлення до виступів преси..., по-барському презирливе реагування на її сигнали, а також намагання поставити розуміння престижу і образи вище партійних і державних інтересів, —

¹ Советская печать в документах, М., 1961, стор. 200—203, 205.

² «Індустріальное Запорожье», 9 лютого 1965 р.

³ «Індустріальное Запорожье», 31 березня 1965 р.

пише газета, — завдає шкоди справі виховання кадрів, несумісне з високим званням члена КПРС»¹.

Обов'язок партійних організацій добиватись, щоб кожний виступ газети розглядався як голос народу і щоб по ньому приймалися конкретні рішення. Тільки в такому випадку газета зуміє зміцнити свій авторитет серед читачів як справді народний, масовий і дійовий орган.

П'ятдесятирічна історія нашої преси показує, що успіх кожної газети чи журналу залежить від рівня партійного керівництва. Правильне поєднання організаційної і масової роботи редакцій, всебічний і тісний зв'язок з масами, розвиток і впровадження громадських заasad — все це значною мірою підвищує роль преси в політичному, господарському і культурному житті країни.

¹ «Индустриальное Запорожье», 31 березня 1965 р.

КОРОТКА БІБЛІОГРАФІЧНА ДОВІДКА З ЛІТЕРАТУРИ
ПРО ПАРТІЙНО-ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЦКК—РСІ ПЕРІОДУ
1956—1966 років

Д. М. Фімін

Джерела, що використовуються у вивченні історії соціалістичного контролю, і, зокрема Центральної контрольної комісії—Робітничо-селянської інспекції (ЦКК—РСІ), становлять широке коло. Їх можна згрупувати по таких основних напрямках: 1) твори класиків марксизму-ленінізму—К. Маркса, Ф. Енгельса, В. І. Леніна; 2) документи Комуністичної партії та радянських органів, а також різних громадських організацій; 3) праці відомих діячів КПРС і Радянської держави; 4) збірники документів та статистичних матеріалів; 5) загальні роботи; 6) спеціальні дослідження, науково-популярна, пропагандистська і методична література; 7) історіографія, джерелознавство, бібліографія.

У період 1956—1966 рр., у порівнянні з іншими роками, помітно збільшилася кількість літератури з історії ЦКК—РСІ. Якщо в період середини 30-х—середини 50-х років вийшло близько 20 видань, то в розглядуваний період їх налічується близько 300. Найбільш багатим на видання був час після створення в 1963 р. Комітету партійно-державного контролю ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР та його органів на місцях. За цей період з історії ЦКК—РСІ виходить понад 120 робіт.

Разом з монографіями і науковими статтями з історії ЦКК—РСІ з'являється цілий ряд збірників творів В. І. Леніна, документів і матеріалів¹, а також покажчиків літератури, присвячених головним чином перелікові основних ленінських робіт з історії контролю, брошур і статей про партійно-державний контроль 1962—1965 років². Історіографічних робіт і бібліографічних покажчиків з проблеми ЦКК—РСІ поки що немає.

Виходячи із сказаного, автор ставить своєю метою в цій статті ознайомити читачів лише з тією літературою 1956—1966 років, котра

¹ Див. «В. И. Ленин о партийном, государственном и общественном контроле». Госполитиздат, М., 1963, «Деятельность органов партийно-государственного контроля по совершенствованию государственного аппарата (от XII до XVII съезда партии)». Сб. документов. «Мысль», М., 1964 та ін.

² Див. «Ленинские принципы партийно-государственного контроля. Рекомендательный указатель литературы (Государственная ордена Ленина библиотека им. В. И. Ленина)». М., 1963; «Что читать о партийно-государственном контроле». «Политическое самообразование», 1963, № 1; С. Мезенцев, А. Трегубов. Книжки и брошюры о партийно-государственном контроле. «Политическое самообразование», 1965, № 4 та ін.

включає спеціальні дослідження, науково-популярну, пропагандистську і методичну літературу з історії ЦКК—РКІ. Оскільки обсяг статті не дає можливості перелічити усю численну літературу вказаної групи, до короткого нарису увійшли тільки наукові дослідження з історії партійно-державного контролю (1923—1934 рр.).

Аквердиев Э. Т. Деятельность Дагестанской КК—РКИ по совершенствованию государственного аппарата (1924—1925 гг.). Материалы научной конференции аспирантов Азгосуниверситета им. С. М. Кирова, 1965.

Аквердиев Э. Т. Образование и деятельность Дагестанской областной Контрольной Комиссии РКП(б) в 1921—1925 гг. Ученые записки Азгосуниверситета им. С. М. Кирова (серия исторических и философских наук), 1965.

Аквердиев Э. Т. Ленинский план реорганизации РКИ и его осуществление в Дагестане (1923—1925 гг.). Известия Акад. Наук Азербайджанской ССР, серия общественных наук, 1965, № 4.

Аквердиев Э. Т. Рабоче-крестьянская инспекция Дагестанской АССР (1921—1923 гг.). «Ученые записки института истории, языка и литературы им. Г. Цадасы Дагестанского филиала АН СССР», 1964, т. XIV (серия историческая).

Аронова А. Р. К вопросу о деятельности МКК—РКИ по улучшению низового советского аппарата. «Ученые записки» (1-й Моск. пед. ин-т иностр. языков им. Мориса Тореза), т. 38, 1966.

Атаджанов А. Р. Из истории рабоче-крестьянской инспекции Туркестана. «Общественные науки в Узбекистане», 1965, № 12.

Ахмедов Ф. И. Из истории партийно-государственного контроля в Азербайджане. «Ученые записки Азербайджанского ун-та», серия юридич. наук, 1964, № 1.

Бабakov Ю. А. Ленинские принципы партийно-государственного контроля. В кн.: Краткие сообщения и доклады о научно-исследовательской работе за 1962 г. Приложение к отчету. Иркутск, 1965.

Бабушкин С. М. Рабочий контроль над производством на Урале. «Ученые записки Уральского ун-та», вып. 18, экономический. Свердловск, 1958.

Бельфор Д. С. Из истории борьбы пролетариата Одессы за рабочий контроль. Научн. сообщ. (Одесский филиал Всесоюзного юридич. заочного ин-та), вып. 3, 1957.

Богдановская О. А. Контроль по-ленински. Документы рассказывают (Об организации и деятельности органов КК—РКИ на Дону). Ростов н/Д, Кн. изд-во, 1965.

Бродский М. И. Из истории деятельности партийно-государственного контроля Узбекистана в годы первой пятилетки. Ташкентский университет им. В. И. Ленина. Сборник работ аспирантов, т. 59, вып. 254, 1964.

Бродский М. И. Из практики партийно-государственного контроля Узбекистана в годы первой пятилетки. Труды ТашГУ, (Ташк. ун-т), вып. 287, 1966.

Бурганова Ф. А. и Саркин В. Г. На страже ленинского единства и чистоты партийных рядов. (Из опыта работы ОКК—РКИ Татарии в 1927—1934 гг.). Казань. Изд-во Казанского университета, 1965.

Бурганова Ф., Гатауллин Р. Ленинские принципы контроля в действии. Очерки из истории народного контроля в Татарии. Казань, Таткнигоиздат, 1966.

Бурганова Ф. и Саркин В. Из истории рабочего контроля в Татарии (О создании и работе органов партгосконтроля). «Коммунист Татарии», 1965, № 11.

Бурганова Ф. А. Борьба органов ЦКК—РКИ за улучшение и совершенствование государственного аппарата Татарии (1929—1931 гг.). «Сборник аспирантских работ кафедр общественных наук». Изд-во Казанского ун-та, 1965.

Буряк Н. Борьба Коммунистической партии за создание народного контроля. (Материал для лекций и бесед). Омск, 1964. (Идеолог. отдел Омского сельского обкома КПСС).

Вайнер Ф. Г. Из истории борьбы КПСС за улучшение и переустройство работы государственного аппарата в 1921—25 гг. (По материалам Украины). Харьковский юридич. ин-т. «Ученые записки». Выпуск X, Труды кафедры марксизма-ленинизма. Харьков, 1958.

Вайнер Ф. Г. Претворение в жизнь ленинского плана реорганизации рабоче-крестьянской инспекции на Украине (1923—1925 гг.). «Ученые записки Харьковского ордена Трудового Красного Знамени гос. ун-та им. А. М. Горького», Труды кафедры ист. КПСС, т. CXLV, Харьков, 1964.

Вайнер Ф. Г. Мероприятия Коммунистической партии по укреплению советского государственного аппарата кадрами в 1923—1925 гг. (По материалам Украины). Харьковский юридич. ин-т. «Ученые записки». Вып. XV. Харьков, 1961.

Василенков П. Т. Общественно-политическая и юридическая природа единых партийно-государственных органов контроля. «Вестник Моск. ун-та», Право, 1965, № 3.

Гаджиева Н. Г. Борьба органов ЦКК—РКИ Азербайджана за осуществление режима экономии (1926—1929 гг.). «Ученые записки» (Азербайджанский университет). Серия исторических и философских наук, 1966, № 7.

Гатауллин Р. В. О деятельности партийного и государственного контроля Татарии в начале восстановительного периода (1920—1922 гг.). В кн.: Сборник аспирантских работ (Казанского госуд. ун-та), Казань, 1964. (Вып. 1965).

Герасименко Г. Г. Работа КПБ по вовлечению трудящихся масс в управление государством в годы первой пятилетки (1928—1932 гг.). Минск, из-во М-ва высш., сред., спец. и проф. образования БССР, 1962.

Голубева Г. В. В. И. Ленин и народный контроль. «Ученые записки» (1-й Моск. пед. ин-т иностр. языков), т. 36, 1966.

Горобей А. І. В. І. Ленін про контроль і перевірку виконання. «Український історичний журнал», 1963, № 2.

Горпиненко И. П. О совместной деятельности печати и КК—РКИ в годы первой пятилетки. «Ученые записки Харьковского государственного университета». Труды кафедры истории КПСС. Вып. I, т. 144, 1964.

Гуляева Т. Г. Объекты партийно-государственного контроля в колхозах и совхозах. «Известия высших учебных заведений». Правоведение, 1964, № 4.

Гуляева Т. Г. Развитие партийно-государственного контроля за деятельностью колхозов и совхозов (1917—1934 гг.). Вестник Ленинградского ун-та, № 23. Серия экономики, фил. и права. Вып. 4, 1964.

Гусев К. В. Краткий очерк истории органов партийно-государственного контроля в СССР. «Мысль», М., 1965.

Донской В., Иконников С. Развитие ленинских идей о партийно-государственном контроле. «Коммунист», 1962, № 18.

Дорогова М. И. Массовая работа органов ЦКК—РКИ в промышленности (1929—1932 гг.). «Вопросы истории КПСС», 1966, № 1.

Дорохова Г. А. Рабоче-крестьянская инспекция в 1920—1923 гг. Госюриздат, М., 1959.

Дорохова Г. А. ЦКК—РКИ—воплощение ленинской идеи соединения партийного и государственного контроля. «Вопросы истории КПСС», 1963, № 2.

Дрейслер І. С. Громадський контроль у радах УРСР. В кн.: Основні етапи розвитку Української радянської держави і права за 50 років. Тези доповідей та наукових повідомлень. Київ, «Наукова думка», 1966 (Сектор держави і права АН УРСР. Харківський юрид. інститут).

Железнов Б. Л. К вопросу о соотношении общественного и партийно-государственного контроля в СССР. В кн.: «Сборник аспирантских работ». Казань, 1963.

Замковий П. В. Більшовики України — організатори робітничого контролю. «Український історичний журнал», 1963, № 5.

Злотник М. И. ЦКК—РКИ в первые годы социалистической индустриализации страны. Вестник Академии наук Белорусской ССР, 1958, № 4.

Злотник М. И. Из истории деятельности рабоче-крестьянской инспекции Белоруссии по совершенствованию государственного аппарата республики (1921—1925 гг.). Сборник научных трудов. (Академ. наук БССР). Вып. I, 1958.

Злотник М. И. ЦКК—РКИ Белоруссии в борьбе за укрепление кадров государственного аппарата республики (1926—1929 гг.). Сборник научн. трудов (Отд. правовых наук Акад. наук Белорус. ССР), вып. 2, 1959.

Злотник М. И. Роль ЦКК—РКИ Белоруссии в укреплении местных советов республики в первые годы социалистической индустриализации страны (1926—1929 гг.). В кн.: Из истории соц. строит. в Сов. Белоруссии. Минск, 1959.

Зубарев В. И. Мероприятия КПСС по укреплению и совершенствованию государственного аппарата в 1930—1933 гг. Вестник Ленинградского ун-та, 1960, № 2, Серия истории, языка и литературы, вып. I.

Здир Я. А. Государственные инспекции в СССР. М., Госюриздат, 1960.

Иванищева Н. П. В. И. Ленин о контроле исполнения. «Ученые записки». (Саратовский юридич. ин-т) Вып. 13, 1966.

Иванов В. П. и Моручков С. А. Развитие ленинских принципов единого партийно-государственного контроля. «Вопросы истории», 1963, № 10.

Иконников С. Н. Вовлечение трудящихся масс в управление государством. (Из истории деятельности рабоче-крестьянской инспекции в 1920—1923 гг.). «Вопросы истории», 1957, № 8.

Иконников С. Н. Ленинский план реорганизации рабоче-крестьянской инспекции и его осуществление в 1923—1925 гг. «Вопросы истории», 1960, № 2.

Иконников С. Н. Организация и деятельность РКИ в 1920—1925 гг. М., Изд-во АН СССР, 1960.

Калитс И. Ленинский контроль в действии (О работах В. И. Ленина по организации парт. гос. контроля). «Коммунист Эстонии», 1963, № 2.

Каравашкова С. В. Университет Ильича (Деятельность Объединенного бюро жалоб КСК в 30 годы). «Вестник Моск. ун-та», серия VII, Филология, журналистика, № 6, 1964.

Каргаева Б. Д. Московская рабоче-крестьянская инспекция в борьбе за социалистическую индустриализацию СССР. «Ученые записки». (Моск. пед. ин-т), № 229, 1964, (переплет 1965).

Каратеев Н. Г. Ленинские принципы организации контроля. «Ученые записки». (Моск. финансовый ин-т). М., 1965.

Касимов С. Ф. Из истории создания и деятельности органов партийно-государственного контроля в Башкирии (1917—1922 гг.). В кн.: «Ученые записки», вып. XXI, серия обществ. наук. Башк. гос. ун-т, Уфа, 1966.

Кордюкова Э. Н. Чистка советского аппарата в 1929—1930 г. (По материалам Нижегородского края). Работа органов КК—РКИ. (Горьковский пед. ин-т), вып. 49, серия ист., сб. № 7 (Горький), 1965.

Константинов А. П. и др. Ленинские традиции партийно-государственного контроля. Из истории создания и деятельности Ленинградской областной и город. КК—РКИ. Лениздат, Л., 1963.

Коняев А. И. Государственный контроль в первые годы Советской власти. «История СССР», 1964, № 1.

Краснов А. В. Деятельность партии по укреплению кадров советского государственного аппарата в период развернутого наступления социализма по всему фронту (1929—1932 гг.). В кн.: «Из истории борьбы партии за построение социализма в СССР». Изд-во ВПШ и АОН при ЦК КПСС, М., 1960.

Кропотов В. С., Лебедев В. Ф. Контроль — дело народное. Йошкар-Ола. Марийское книжное изд-во, 1965.

Кропотов В. С. Деятельность Марийской областной партийной организации по осуществлению ленинских принципов партийно-государственного контроля в 1923—1933 гг. Тезисы докладов на 2-й научной региональной сессии (секция истории КПСС), Горький, 1965.

Курис Г. М. Организация партийно-государственного контроля в Вятской губернии в 1924 году. «Ученые записки» (Кировский гос. пед. ин-т). Вып. 28, т. I, 1966.

Кутузов В. А. Партийно-государственный контроль в борьбе за совершенствование государственного аппарата в годы первой пятилетки (по материалам г. Ленинграда). Вестник Ленинградского ун-та, № 2, серия истории, языка и литературы. Вып. I, 1965.

Кутузов В. А. Партийно-государственный контроль в борьбе за развертывание критики и самокритики в 1928—1929 гг. (На материалах Ленинграда). «Вестник Ленинградского ун-та», 1965, № 20, серия истории, языка и литературы. Вып. 4.

Лазарев А. В. КПСС в борьбе за осуществление рабочего контроля над производством. Сборник (Моск. строит. ин-т). Вып. 2, № 12, 1956.

Ленинские принципы партийно-государственного контроля. (В помощь лекторам и агитаторам). Воронеж. «Коммуна», 1963.

Ленинские принципы партийно-государственного контроля. С сообщения старых коммунистов в редакции. (Обзор выступлений). «Коммунист», (Вильнюс), 1963, № 1.

Лукиянов А. Н., Родионов В. А. Партийно-государственный контроль в промышленности. М., 1965.

Макаров Г. С. Ленинский план реорганизации государственного контроля в социалистический партийно-государственный контроль и осуществление его на территории Мордовии. «Ученые записки», (Мордовский госуд. ун-т), № 52 (Саранск), 1966.

Малыш А. М. В. И. Ленин о всенародном контроле как принципе советского демократизма. В кн.: Научные записки аспирантов и преподавателей кафедр общественных наук, Воронеж, 1964.

Мальков В. В. Общественный контроль в советском государственном управлении. М., 1965.

Мелькисис Эдгар. Партийно-государственный контроль — действенное орудие вовлечения широких народных масс в управление делами государства (По материалам Латв. ССР). «Ученые записки». (Латвийский ун-т), т. 64, Гос. правовые науки, вып. 5, 1964.

Маймескулов Л. Н. Организация и деятельность рабоче-крестьянской инспекции Украины в 1919—1920 годах. «Известия высш. учебн. заведений», Правоведение, 1965.

Маймескулов Л. М. З історії діяльності контрольних органів УРСР в роки громадянської війни. В кн.: Основні етапи розвитку української радянської держави і права за 50 років. Тези доповідей та наукових повідомлень. К., «Наукова думка», 1966, Сектор держави і права АН УРСР, Харків, юридич. ін-т.

Морозов Л. Ф. и Портнов В. П. Органы ЦКК — НК РКИ в борьбе за совершенствование советского государственного аппарата (1923—1934 гг.). Изд-во «Юридическая литература», М., 1964.

Москаленко И. М. Борьба ЦКК—РКИ за развитие партийной и советской демократии (1923—1925 гг.), М., 1963.

Москалев М. А. Контроль по-ленински. Изд-во «Знание», М., 1963.

Москалев М. А. Ленинские принципы партийно-государственного контроля. М., Изд-во Моск. ун-та, 1963.

Мусаев С. Б. Создание партийно-государственного контроля в Азербайджане и его деятельность (1920—1921 гг.). Материалы научной конференции аспирантов АГУ им. С. М. Кирова, Баку, 1964.

Мусаев С. Б. Ленинские принципы партийно-государственного контроля. Ученые записки АГУ, серия ист. и фил. наук, 1965, № 5.

Мусаев С. Б. Роль ЦКК—РКИ в совершенствовании советского государственного аппарата (1923—1925 гг.). Материалы научной конференции аспирантов АГУ им. С. М. Кирова, Баку, 1966.

Новодворский А., Ибрагимов Ю. Ленинские принципы контроля. «Партийная жизнь», 1963, № 3.

Новодворский А. М. Роль ЦКК—РКИ Узбекистана в укреплении государственного аппарата республики (1926—1929 гг.). Научные труды Ташкентского госуд. ун-та, вып. 244, ист. науки, кн. 51, 1964.

Новодворский А. Из истории деятельности ЦКК—РКИ Узбекистана. «Общественные науки Узбекистана», 1964, № 6.

Новодворский А. М. Участие широких масс трудящихся в работе органов партийно-государственного контроля Узбекистана (1926—1929 гг.). Материалы к изучению истории Узбекистана. Труды ТашГУ, вып. 287, изд-во «Фан», Узбекской ССР, Ташкент, 1966.

Неелов М. М. Коммунистическая партия в борьбе за создание советского аппарата и вовлечение масс в управление государством. (К 50-летию Советской власти). Омск, 1966. (Отдел пропаганды и агитации Омского обкома КПСС. В помощь лектору).

Озеров Л. С. Ленинские принципы организации контроля. М., Политиздат, 1965.

Перепелица А. М. Из опыта участия органов ЦКК КП(б)У — НК РКИ УССР в борьбе за режим экономии в 1926—1929 гг. «Из истории местных организаций Коммунистической партии Украины». Вып. III. Изд-во Харьковского госуд. ун-та, Харьков, 1964.

Перепелица А. М. Из деятельности органов партийно-государственного контроля на Украине по привлечению широких масс трудящихся к совершенствованию советского государственного аппарата. (1926—1929 гг.). «Вестник Харьк. госуд. ун-та», № 1, Серия истории КПСС. Вып. I, Харьков, 1964.

Перепелица А. М. Роль центрального бюро жалоб НК РКИ УССР в борьбе ЦКК РКИ УССР с бюрократизмом (1926—1929 гг.). Из истории борьбы КПСС за построение социализма и создание коммунистического общества в СССР. Выпуск IV. Изд-во Харьковского госуд. ун-та имени А. М. Горького, Харьков, 1965.

Перепелица А. М. Народный контроль і боротьба з бюрократизмом. Вісник Харк. ун-ту, № 18, 1966. Серія наукового комунізму, вип. I.

Потарикина Л. Л. Единый партийно-государственный контроль. (Восстановление ленинских принципов парт.-госуд. контроля). «Рад. право», 1965, № 2.

Потарикіна Л. Л. З історії органів контролю УРСР. «Наук. думка», К., 1966.

Раджабов Р. А. Рабоче-крестьянская инспекция Азербайджанской ССР в период борьбы за социалистическую индустриализацию и подготовку коллективизации сельского хозяйства (1926—1929 гг.). «Известия Акад. наук. Азербайджанской ССР». Серия общ. наук. 1964, № 6.

Раджабов Р. Из истории партийно-государственного контроля в Азербайджане. Журнал «Азербайджан Коммунисти», № 6, 1964.

Рогожин А. Н. и Дрейслер И. С. Из истории социалистического контроля на Украине (1920—1923 гг.). «Советское государство и право», 1963.

Ромась А. М. Ленинские принципы организации партийно-государственного контроля и их дальнейшее развитие. Киев, 1963. Высшая парт. школа при ЦК КП Украины.

Рудич Ф. М. Здійснення ленінського принципу масовості контролю і залучення трудящих до управління виробництвом. «Укр. іст. жур.», 1965, № 4.

Рябцев Н. Г., Краснова В. М. и др. Ленинская система партийно-государственного контроля и его роль в строительстве социализма. (1917—1923 гг.). Изд-во «Мысль», М., 1965.

Силантьев Н. П. Народный контроль и строительство коммунизма. М., 1965.

Сорокованова И. М. Ленинский план реорганизации ЦКК—РКИ. «Вестник Московского ун-та», Серия 9, история, 1960, № 2.

Сорокованова И. М. Из опыта деятельности ЦКК—РКИ по улучшению работы низового советского аппарата (По материалам обследования в 1923 г.). Научные доклады высшей школе. Ист. науки, 1961, № 4.

Сучков В. В. Борьба ЦКК—РКИ за совершенствование государственного аппарата (1926—1929 гг.). «Ученые записки». (Горьк. гос. ун-т), вып. 47, 1958.

Сучков В. Борьба ЦКК—РКИ за совершенствование органов управления. «Вестник государственного контроля», 1957, № 4.

Сучков В. Участие трудящихся масс в борьбе ЦКК—РКИ за совершенствование государственного аппарата. «Советское государство и право», 1956, № 7.

Терехов Ф. З досвіду роботи ЦКК—РСІ України по вдосконаленню державного апарату. «Радянське право», 1964, № 6.

Тимофеев В. Это завещано Лениным (О ленинских принципах парт. гос. контроля), «Партийная жизнь Казахстана», 1963, № 4.

Трищенко В. В. І. Ленін про партійно-державний контроль. «Комуніст України», 1963, № 1.

Трищенко В. С. З досвіду організації масового контролю місцевими органами ЦКК КП(б)У—РСІ УРСР. «Український історичний журнал», 1963, № 2.

Фектер А. Восстановление ленинских принципов партийно-государственного контроля. «Коммунист Латвии», 1963, № 2.

Филонов С. Ф. Ленинские принципы партийно-государственного контроля в действии. Труды Моск. ин-та нар. х-ва, вып. 31, 1965.

Фоменко П. М. Ленинские принципы партийно-государственного контроля. (В помощь лекторам и агитаторам). Воронеж, «Коммуна», 1963.

Хабло А. Этому учил Ленин. (О борьбе В. И. Ленина за строгое соблюдение гос. законности и создание под его руководством партийно-государственного контроля). Киев, «Радуга», 1963, № 4.

Хорин В. П. Рабочий контроль и национализация промышленности в Туркестане (ноябрь 1917—октябрь 1918 г.). Известия Академии наук Уз. ССР. Серия обществен. наук, 1958, № 1.

Чечик М. О. Борьба Коммунистической партии за укрепление и улучшение работы советского государственного аппарата в годы первой пятилетки (1928—1932 гг.). Вестник Ленинградского университета, № 8, серия истории, языка и литературы, вып. 2, Ленинград, 1958.

Шорина Е. В. Партийно-государственный контроль — важное средство коммунистического строительства. «Советское государство и право», 1963, № 5.

Шевякова В. В. Мероприятия Коммунистической партии по дальнейшему укреплению и совершенствованию государственного аппарата. «Ученые труды Казахского ун-та», серия юрид., вып. 5, 1959.

Шемелев Н. Н. Деятельность Северо-Кавказской Край КК—РКИ по совершенствованию советского аппарата в 1926—1929 гг. В кн.: «60-летие Второго съезда РСДРП. (Сборник научн. статей)». Ростов н/Д, 1963.

Шинкарьк Н. И. Рабоче-крестьянская инспекция и воспитание социалистической трудовой дисциплины в рабочем классе в Сибири в 1921—1925 гг. Сибирь и Дальний Восток в период восстановления народного хозяйства. Вып. I, 1963.

Епштейн А. І. Боротьба ЦКК—РСІ за виконання першого п'ятирічного плану. (В галузі промисловості). Питання історії народів СРСР. Респ. Міжвід. наук. збірник, вип. 3, 1966.

Серед опублікованої літератури з історії ЦКК—РКИ звертають на себе увагу ряд монографій та наукових статей¹, що висвітлюють ста-

¹ Див. В. В. Сучков. Борьба ЦКК РКИ за совершенствование государственного аппарата (1926—1929). «Уч. зап. Горьковск. ун-та», т. 47, 1958; Г. А. Дорохова. Рабоче-крестьянская инспекция в 1920—1923 гг. М., 1959; И. М. Сорокованова. «Ленинский план реорганизации ЦК РКИ». «Вестник Моск. ун-та», сер. 9, ист. науки, 1960, № 2; С. Н. Иконников. Организация и деятельность РКИ в 1920—1925 гг. М., 1960; М. А. Москалев. Контроль по-ленински. Изд-во «Знание», М., 1963 та багато інших.

новлення й розвиток контролю, втілення ленінських принципів у його діяльності, конкретні напрямки роботи єдиного контролю по вдосконаленню держaparата, поліпшенню роботи промисловості та інші питання. Виникає необхідність зробити глибокий історіографічний аналіз літератури з діяльності ЦКК—РСІ. Деякі питання історіографії органів партійно-державного контролю є темою дослідження і по можливості будуть опубліковані автором.

З М І С Т

	Стор.
Ю. В. Шиловцев. Про ленінську характеристику політичного становища на Україні в 1918 р. та висвітлення цього питання у радянській історіографії	3
І. Г. Пархоменко, М. Є. Дементьев. До питання про історію революційного руху на Белгородщині в 1904—1917 роках	15
А. І. Фомін, А. В. Луначарський у боротьбі за вчительські кадри у перший період Радянської влади (жовтень 1917—березень 1918 р.)	22
О. П. Хворостянов. Більшовики Єнакієвого (Донбас) — організатори боротьби робітників проти німецьких загарбників та їх прибічників у 1918 році	29
В. Г. Семенов. До питання про боротьбу Комуністичної партії України за організаційне зміцнення профспілок у відбудовний період	35
В. Г. Носко. Робота партійних організацій Сумщини по зміцненню і поживленню діяльності сільських Рад в 1927—1929 роках	42
О. Г. Зайченко. Початок будівництва Новокраматорського машинобудівного заводу ім. В. І. Леніна	49
О. О. Воскресенський, Є. О. Бондарев. Виробничо-технічна пропаганда на підприємствах Харкова в роки другої п'ятирічки (1933—1937 роки)	56
Е. В. Нікішов. Комсомол Харківщини на початку Великої Вітчизняної війни (червень—жовтень 1941 року)	66
М. І. Аронов. Виїзні редакції газети «Правда» на промислових підприємствах у 1943 році	72
В. П. Алексеєнко. Партійна організація Харківського підшипникового заводу в боротьбі за технічний прогрес (1948—1958 роки)	79
М. А. Захаренков. З досвіду боротьби партійних організацій Харківщини за організаційне зміцнення колгоспів у п'ятій п'ятирічці	86
О. І. Неделін. З досвіду роботи партійних організацій Донбасу по підбору, розміщенню і навчанню керівних партійно-господарських кадрів в 1956—1961 роках	92
О. О. Шопов. Діяльність КП України по поліпшенню житлово-побутових умов трудящих у 1956—1961 роках (За матеріалами Харківської, Полтавської, Сумської областей)	98
В. П. Южакова. До питань виховання молоді України на революційних і трудових традиціях (1961—1965 роки)	105
О. Г. Пруцков. Партійне керівництво спеціалізацією промисловості Харківської області (1962—1963 роки)	110
О. Ф. Воронкін. Партійне керівництво діяльністю преси Донбасу по розвитку трудової активності робітничого класу у семиріччі	115
П. М. Фатеев, В. Ф. Солопов. Розгортання масової роботи газет, підвищення їх дійовості	122
Д. М. Фімін. Коротка бібліографічна довідка з літератури про партійно-державний контроль ЦКК—РСІ періоду 1956—1966 років	131

33